

**Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Львівська політехніка»
Кафедра політології та міжнародних відносин**

«Енергетика ЄС і нові тренди для України»

*Методичні рекомендації до викладання навчального курсу із застосуванням
інтерактивних методів навчання*

*для студентів
усіх спеціальностей
Національного університету «Львівська політехніка»*

Львів – 2022

«Енергетика ЄС і нові тренди для України»: методичні рекомендації до викладання навчального курсу із застосуванням інтерактивних методів навчання для студентів усіх спеціальностей Національного університету «Львівська політехніка» (Автори: д. політ. н., проф. Турчин Я.Б., к. політ. н., доц. Івасечко О.Я., к. політ. н., доц. Цебенко О.О., к. політ. н., ст.викл. Сухорольська І.Ю., к.іст.н., доц. Вовк Н.С., к.т.н., доц. Марковець О.В., к.т.н., доц. Каша Л.В., доктор філософії Забавська Х. Ю.). – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2022. – 40 с.

Укладачі:

Професор кафедри політології та міжнародних відносин, д. політ. н., проф.	Турчин Я.Б.
Доцент кафедри політології та міжнародних відносин, к. політ. н., доц.	Івасечко О.Я.
Доцент кафедри політології та міжнародних відносин, к. політ. н., доц.	Цебенко О.О.
Старший викладач кафедри політології та міжнародних відносин, к. політ. н., доц.	Сухорольська І.Ю.
Доцент кафедри соціальних комунікацій та інформаційної діяльності к. іст. н., доц.	Вовк Н.С.
Завідувач кафедри соціальних комунікацій та інформаційної діяльності к. т. н., доц.	Марковець О. В.
Асистент кафедри політології та міжнародних відносин доктор філософії	Забавська Х. Ю.
Доцент кафедри електромехатроніки та комп'ютеризованих електромеханічних систем к. т. н., доц.	Каша Л. В.

Методичні рекомендації до викладання навчального курсу розроблені в рамках реалізації проекту ERASMUS+ J.MONNET CHAIRS «ЄВРОПЕЙСЬКІ СТУДІЇ ДЛЯ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» (Номер проекту: 101047462 — EUSTS — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH)

Co-funded by
the European Union

Фінансується Європейським Союзом. Проте висловлені погляди та думки належать лише авторам і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури. Ні Європейський Союз, ні грантодавець не можуть нести за них відповідальність.

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the authors only and do not necessarily reflect those of the European Union or European Education and Culture Executive Agency. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

ВСТУП

У Національному університеті «Львівська політехніка» запроваджено інтерактивний та міждисциплінарний навчальний курс (модуль) «Енергетика ЄС і нові тренди для України» в межах програми Європейського Союзу Еразмус+ напряму Жан Моне кафедра за підтримки Європейського інструменту сусідства. Проект «Європейські студії для технічних спеціальностей в Національному університеті «Львівська політехніка»» (EUSTS) реалізується в НУЛП впродовж 2022 – 2025 рр. та охоплює три заходи із викладання, науково-дослідницькі роботи та численні івенти для популяризації знань про Європейський Союз та євроінтеграційний курс України. Команда проекту: Турчин Ярина, д. політ. н., професор, директор Інституту гуманітарних і соціальних наук – керівник проекту; Івасечко Ольга – к. політ. н., доц. кафедри політології та міжнародних відносин; Цебенко Олег – к. політ. н., доцент кафедри політології та міжнародних відносин; Сухорольська Ірина – к. політ. н., старший викладач кафедри політології та міжнародних відносин; Марковець Олександр – к.т.н., доц., завідувач кафедри соціальних комунікацій та інформаційної діяльності; Вовк Наталія – к.іст.н., доцент кафедри соціальних комунікацій та інформаційної діяльності; Каша Лідія – к.т.н., доцент електромехатроніки та комп'ютеризованих електромеханічних систем; Забавська Христина – доктор філософії, асистент кафедри політології та міжнародних відносин. Сайт проекту: <https://lpnu.ua/yests>.

Метою інтерактивного міждисциплінарного курсу є формування комплексних знань з функціонування Європейського Союзу та його спільної енергетичної політики, а також вироблення у студентів практичних навиків із застосування позитивних кейсів ЄС під час імплементації європейських стандартів у сфері енергетики в Україні та зміцнення європейської безпеки.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен: 1) знати принципи, механізми та процеси забезпечення зовнішньої політики держави; особливості взаємодії окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях; генезис європейської інтеграції; особливості інституційної структури ЄС; засади спільної енергетичної політики ЄС; енергетичні стратегії ЄС до 2020-2030-2050 рр. («зелена енергетика майбутнього»); енергетичні пакети ЄС; Дорожню карту ЄС до 2050 р.; пріоритети платформи СП «Енергетична безпека»; енергетичну стратегію України до 2035 р. та основні напрями енергетичної політики в контексті євроінтеграції; 2) *розуміти* зміст трьох опор Європейського Союзу; спільну енергетичну політику ЄС; проблеми та виклики формування Енергетичного Союзу в масштабах ЄС; складнощі інтеграції України до Енергетичного Союзу; 3) *вміти* практично застосувати прогресивні практики ЄС для забезпечення енергетичної стійкості України; інструменти та можливості, пропонувані Європейським Союзом для реалізації енергетичної політики України, зокрема в рамках флагманського проекту з боку ЄС «EU4Energy» та INOGATE; застосовувати набуті знання в своїй майбутній професійній діяльності під час імплементації європейських енергетичних стандартів, зафіксованих в Угоді про асоціацію України з ЄС; 4) *оволодіти навичками* енергозбережувальної та екологічної грамотності; творчої комунікації; критичного та креативного мислення; ефективного навчання; прийняття поінформованих, відповідальних рішень; аналізу та оцінки інформації; формування питань на основі інформації; використання ефективних стратегій для пошуку інформації; узагальнення інформації в письмовій, графічній та усній формах; роботи в команді для досягнення мети; забезпечення лідерства; вирішення проблем; формування ефективною та раціональною аргументації; управління проектною діяльністю.

Особливістю навчального курсу є засвоєння студентами теоретичних знань у поєднанні з практичними навичками, у тому числі й у сфері наукової роботи, залучення до навчального процесу стейкхолдерів, формування у студентів професійних і загальних компетентностей, необхідних у подальшій професійній діяльності. *Форми і методи навчання:* лекції, інтерактивні семінарські заняття (мозкова атака, дискусія, кейс-стаді, робота в команді, дебати, симуляційні ігри, медіація, відео-, аудіо- та фото засоби), студентський проект

(проджект менеджмент), участь в івентах (тренінги, медіатека, «Speaking Club», регіональний вебінар, молодіжний форум, екскурсії, конкурс відеороликів, воркшопи, імітаційні ігри, хакатони конференції, зимова школа, гостьові лектори тощо).

Методи і критерії оцінювання: усне опитування, студентський проєкт, проміжне та підсумкове тестування.

Викладання навчального курсу супроводжуються численними додатковими заходами проєкту, які сприятимуть засвоєнню знань та формуванню критичного мислення в студентів, як-от: діяльність інноваційного центру «Європейські студії для технічних спеціальностей»; серія публічних лекцій; Академія з європейських студій «Децентралізація та розвиток громад: програми ЄС для України»; «Зимова єврошкола»; Speaking Club «Нові європейські тренди та професійне зростання»; захід із медіаграмотності «Правда про ЄС»; конкурс найкращого проморолика «EUROVISION»; «Євротека»; Green Deal Euro Day у школах; екскурсії «Європейські паблік - тури»; воркшоп «Прокачай свою діджиталізацію».

Тематичний план дисципліни

Лекційні заняття:

№ з/п	Назви тем	Кількість годин
		ДФН
1.	<p>Тема 1. Європейський Союз від історії створення до сьогодення.</p> <p>1.1. ЄС: історичні передумови та причини виникнення.</p> <p>1.2. Основні етапи формування ЄС: від Паризького договору 1951р. до Лісабонського договору 2007 р. Три опори ЄС як підґрунтя для спільного союзу.</p> <p>1.3. Ключові засади та принципи ЄС.</p> <p>1.4. Інституціональна система ЄС.</p> <p>1.5. Політики Європейського Союзу.</p>	4
2.	<p>Тема 2. Енергетична політика ЄС.</p> <p>2.1. Основні етапи формування енергетичної політики ЄС: передумови, особливості, результати.</p> <p>2.2. Нормативно-правове та інституційне регулювання сучасної енергетичної політики ЄС.</p> <p>2.3. Ключові напрями сучасної енергетичної політики ЄС.</p> <p>2.3.1. Диверсифікація джерел енергії.</p> <p>2.3.2. Розвиток постачання скрапленого газу.</p> <p>2.3.3. Відновлювальна енергетика.</p> <p>2.4. Основні суперечності спільної енергетичної політики ЄС.</p> <p>2.5. Енергетична дипломатія ЄС.</p>	4
3.	<p>Тема 3. Співпраця ЄС з державами-учасниками східного партнерства в сфері енергетики (4 год.).</p> <p>3.1. Ініціатива ЄС «Східне партнерство» та роль енергетичного фактору в її запровадженні.</p> <p>3.2. Енергетичний потенціал країн Східного партнерства.</p> <p>3.3. Загальна характеристика тематичної платформи Східного Партнерства – «Енергетична безпека».</p> <p>3.3.1. Можливості та додана вартість для країн-адресатів в межах флагманського проєкту з боку ЄС «EU4Energy».</p> <p>3.3.2. INOGATE – програма технічної допомоги ЄС в енергетичній сфері.</p> <p>3.4. Політика обумовленості ЄС на енергетичний вимір співпраці з країнами Східного партнерства.</p>	4

	3.5. Вплив рф на енергетичну безпеку країн-адресатів Східного партнерства.	
4.	Тема 4. Енергетична політика України та співпраця з ЄС у сфері енергетики. 4.1. Концептуальні засади енергетичної політики України. 4.2. Сучасний стан та проблеми розвитку енергетики в Україні. 4.3. Енергетична стратегія України до 2035 року: особливості та реалізація. 4.4. Трансформації державної енергетичної політики в умовах європейської інтеграції України та глобальних викликів. 4.5. Співробітництво між ЄС та Україною у сфері енергетики. 4.6. Виконання Україною Угоди про асоціацію з ЄС у частині енергетичних трансформацій. 4.7. Вплив російської агресії на енергетичну сферу України та ключові напрями співробітництва з ЄС.	4
Усього годин		16

Семінарські заняття:

№ з/п	Назви тем	Кількість годин
		ДФН
1.	Європейський Союз від історії створення до сьогодні	4
2.	Енергетична політика ЄС: етапи, принципи, завдання, цілі, напрями та головні обмеження	2
3.	Енергетичні тренди ЄС	2
4.	Енергетичний вимір співпраці країн-учасниць Східного партнерства	4
5.	Співпраця України та ЄС у сфері енергетики: здобутки та виклики	4
Усього годин		16

Самостійна робота:

№ з/п	Найменування робіт	Кількість годин
1.	Підготовка до семінарських занять та заліку.	58
2.	Виконання обов'язкового індивідуального домашнього завдання – студентського проекту.	30
Усього годин		88

Семінарське заняття № 1

Тема: Європейський Союз від історії створення до сьогодення

Теоретичні завдання

1. ЄС: історичні передумови та причини виникнення.
2. Основні етапи формування ЄС: від Паризького договору 1951 р. до Лісабонського договору 2007 р. Три опори ЄС як підґрунтя для спільного союзу.
3. Ключові засади та принципи ЄС.
4. Інституційна система ЄС.
5. Політики Європейського Союзу.

Методичні вказівки до теоретичних завдань

У першому питанні слід висвітлити: історичні передумови (економічні, політичні, ідеологічні) та рушії інтеграційних процесів у Західній Європі; пошуки шляхів реконструкції Європейського континенту після Другої світової війни; промову видатного британського державного діяча У. Черчилля про «трагедію Європи», виголошену ним 19 вересня 1946 р. у Цюріхському університеті; «План Маршалла», який відіграв вирішальну роль у відбудові й модернізації Європи, насамперед у відродженні Західної Німеччини та в налагодженні її тісних зв'язків з європейськими партнерами; діяльність Європейської організації економічного співробітництва (ЄОЕС) та її еволюцію до Організації Економічного Співробітництва та розвитку (ОЕСР); особливості підписання договору в 1948 р. у Брюсселі (Велика Британія, Франція і країни Бенілюксу) про економічне, соціальне і культурне співробітництво та колективну самооборону терміном на 50 років; специфіку створення Північноатлантичного Альянсу (НАТО) в 1949 році; новий етап у діяльності європейських рухів, зокрема Гаазький конгрес європейських рухів 1948 р., який продемонстрував рішучість європейців розпочати інтеграційний процес. Головним результатом діяльності Конгресу було прийняття «Звернення до європейців», що визначило глобальну програму дій, спрямованих на об'єднання Європи, а також створення Ради Європи - першої справді європейської організації. Особливу увагу звернути на з'ясування ролі Ради Європи і Європейської конвенції з прав людини, які зробили значний внесок у сучасну європейську архітектуру; роль таких видатних особистостей, які ввійшли в історію як «батьки Європи», як-от: Ж. Монне, Р. Шуман, К. Аденауер, А. де Гаспері. Саме вони надали імпульс євроінтеграційним процесам, започаткувавши проект, який змінив курс європейської історії, визначивши зміст і напрями європейського будівництва. Їх підтримали в цій справі та продовжили відомі політики, а саме: Поль Хенрі Спаак, Роберт Маржолін, Вальтер Хільштейн, а згодом Вальтер Жискор д'Естен, Гельмут Шмідт, Франсуа Міттеран, Гельмут Коль, Жак Делор; таємно підготовлений «Меморандум Моне», особливості «плану Шумана» та підписання Паризького договору 1951 року і утворення Європейського Об'єднання вугілля та сталі; інституції, які стали прообразом відповідних структур Європейського Співтовариства, а саме: Вище правління, Рада міністрів, Асамблея, Суд, Консультативний комітет; позитивні й негативні аспекти функціонування Європейського об'єднання вугілля й сталі.

У другому питанні слід розглянути: ключові етапи формування ЄС, пов'язаних, головно, із послідовним укладенням низки договорів, їх особливостями та нововведеннями, як-от: Європейське об'єднання вугілля та сталі (1952 р.), Римські домовленості (1958 р.): Договір про створення Європейського Економічного Співтовариства й Договір про створення Європейського товариства з атомної енергії, Договір про злиття (1967 р.), Єдиний Європейський акт (1987 р.), Договір про Європейський Союз (Маастрихтський договір 1993 р.), Амстердамський договір (1999 р.), Ніщський договір (1993 р.), Лісабонський договір (2009 р.); особливу увагу зосередити на фазах розширення, яких було шість,

зокрема: Перше розширення й вступ до ЄС Великої Британії, Данії та Ірландії – 1973 р.; Друга фаза розширення за рахунок Греції в 1981 році; Третє розширення в 1986 році і вступ до ЄС Португалії та Іспанії; Четверта фаза розширення ЄС – 1995 р. за рахунок – Швеції, Фінляндії, Австрії; П'яте, найбільш вагоме в історії розширення ЄС у 2004 році, за рахунок таких країн, як-от: Кіпр, Чехія, країни Балтії, Мальта, Польща, Словаччина, Словенія, Угорщина (Частина I); П'ята фаза розширення 2007 рік (Частина II) – Болгарія й Румунія приєднались; Шосте розширення ЄС 2013 року – приєдналась Хорватія; особливості процесу запровадження єдиної конституції для Європи та причини її провалу; три опори ЄС, а саме: співпраця держав-членів ЄС в сфері економіки та соціальних питань – Перша опора (наднаціональний рівень); співпраця держав-членів ЄС у сфері спільної політики безпеки та оборони – Друга опора (міжурядовий рівень); співпраця держав у сфері внутрішніх справ та юстиції – Третя опора (міжурядовий рівень).

У третьому питанні слід висвітлити: три концепції правової природи права європейських інтеграційних об'єднань, а саме: федерації, міжнародної регіональної організації; об'єднання особливого характеру (*sui generis*) з автономним правопорядком; характерні риси та особливості ЄС, що радикально відрізняють Об'єднання від інших міжнародних організацій; головні пріоритети ЄС, а саме: підтримка миру і стабільності в Європі, дотримання спільних цінностей в ЄС та забезпечення добробуту народів держав-членів Об'єднання; цілі, завдання та спільні демократичні цінності ЄС; правову основу діяльності ЄС, процедуру розширення, укладення відповідних угод та Копенгагенські критерії членства від 1993 р.

Четверте питання передбачає з'ясування особливостей процесу організації й функціонування інституційної системи ЄС. Зокрема, слід проаналізувати специфіку діяльності таких інституцій Співтовариства, як-от: Європейська Комісія, Рада ЄС, Європейський Парламент, Суд Європейських Співтовариств, дати характеристику розподілу їхніх функцій і повноважень. У цьому ж питанні слід з'ясувати роль дорадчих органів ЄС, принцип формування бюджету ЄС, а також основне призначення Європейського інвестиційного банку, Палати аудиторів. Особливу увагу варто присвятити класифікації джерел права Співтовариства, які поділяються на первинне та похідне. На основі аналізу інституційної системи відзначити ті риси, які наближують Об'єднання і до міжнародної організації, і до конфедеративного чи федеративного утворення, і навіть держави.

У п'ятому питанні слід висвітлити: підходи щодо трактування спільних політик ЄС та чинні їх класифікації, принципи функціонування цих політик та основні напрямки. Зокрема, варто розглянути спільну сільськогосподарську політику ЄС, торговельну політику і рішення, прийняті під час Уругвайського раунду у рамках ГААТ (1986-1993), спільну промислову політику, спільну політику ЄС щодо дослідження й технологічного розвитку, спільну соціальну політику та її інновації, пріоритети спільної регіональної політики ЄС, мету, цілі та завдання спільної освітньої політики ЄС та інші. Особливу увагу зосередити на механізмі фінансування спільних політик ЄС, зокрема проаналізувати підготовлений Європейською Комісією в 1997 р. документ «Agenda 2000», що передбачав зміни у системі фінансування; спільну зовнішню та безпекову політику ЄС; зміст ідеї/концепції/моделі «Європа різних швидкостей» та «поглиблена співпраця»; основні напрямки внутрішньої політики ЄС та її успішні кейси; базові положення про зовнішню політику ЄС, принципи її реалізації та напрями, специфіку прийняття рішень, а також діяльність органів ЄС та сфери їх компетенції в цій сфері; інструменти фінансування

зовнішньої діяльності ЄС; міжнародні місії ЄС; співпрацю з міжнародними організаціями; дипломатичні відносини ЄС; специфіку спільної політики безпеки та оборони ЄС та ін.

Методичні рекомендації до застосування інтерактивних методів навчання

1. Вправа «Снігова куля» (15-20 хв.). На дошці чи на фліпчарті напис великими літерами, «ЩО ТАКЕ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ?». Метою вправи є спроба розробити найбільш точну дефініцію Європейського Союзу. Студентську групу розділити на 3-4 команди, роздати учасникам команд по одному аркушу паперу. Представники команд репрезентують по черзі розроблені дефініції. На завершення вправи викладач, на основі розроблених у командах дефініцій, просить упродовж 5 хвилин розробити спільне визначення ЄС.

2. Вправа «Прогулянка галереєю» (15-20 хв.). Студенти ознайомлюються з Арт-галереєю на тему Європейського Союзу (логотипи, постаті, події тощо). Основне завдання: віднайти текстовий відповідник до кожного тематичного зображення та висловити власну думку про той чи інший факт.

3. Вправа «Мозкова атака» (20 хв.). «Як підвищити інтерес студентів університету до європейських студій?». Два представники студентської групи можуть записувати відповіді на дошці чи на аркушах паперу. Важливо озвучити правила гри: усі ідеї є корисними, не критикуємо, кожен голос є важливим, не перебиваємо, чим більше ідей - тим краще, хай ідеї інших стануть для нас натхненням. Слухачі не лише презентують результати своєї роботи, але аналізують та доповнюють напрацювання колег (15 хв.).

4. Вправа «Квіз» - тести на онлайн сервісі «Kahoot» (20 хв.) з метою моніторингу та засвоєння знань студентів, отриманих на лекції: <https://create.kahoot.it/share/1/49c25b1d-9a1a-47a6-92c3-c5b9f5d04266>. Після тестування проаналізувати зі студентами неправильні відповіді, ще раз пояснити незрозумілі факти та події.

5. Сократівська дискусія (15-20 хв.), що передбачає оцінювання та виокремлення різних поглядів на проблеми європейської інтеграції, виявлення взаємозв'язків між різними позиціями. Тематичні питання: «У чому особливість європейської інтеграції?», «Особливості розвитку європейської ідеї у воєнний період»; «Роль договорів у розвитку ЄС»; «Характеристика планів: Маршала, Шумана, Плевена».

6. Метод Кіплінга (15-20 хв.), який дозволяє аналізувати проблеми євроінтеграції та розвивати ідеї за допомогою запитань: що? де? коли? як? навіщо? хто? Оскільки лекція сповнена подіями, договорами, планами та важливими постатями, доцільним буде використання цього методу задля закріплення знань студентів, отриманих на лекції та з'ясування цікавих і важливих фактів про ЄС.

7. Вправа «Анаграма/Буквохаос», яка передбачає переставлення літер у слові, завдяки чому утворюється нове значення, прочитуване у зворотному напрямку. Для використання цієї вправи, слід сформуванати 10-15 понять пов'язаних з європейською інтеграцією за темою лекції. Сформуванати 4-5 команд зі студентської групи, завданням яких є за 15 хвилин розгадати ці слова.

8. Вправа «Важливі постаті» (20-25 хв.). Студентську групу розділити на 4-5 команд, завданням яких є підготувати міні презентацію про одного із «батьків-засновників Європи», розповісти цікаві факти з життя цих особистостей. Слухачі не лише презентують результати своєї роботи, але аналізують та доповнюють напрацювання колег.

9. Вправа «Ажурна пила» («25-30 хв.»). Студентська група ділиться на команди. Спершу кожна група отримує для засвоєння свій матеріал, відмінний для кожної групи. Наприклад, учасники команд працюють над конкретними інституціями ЄС, а саме: Європейська Комісія, Рада ЄС, Європейський парламент, Палата аудиторів, Суд Європейських Спільнот. Викладач має заздалегідь підготувати інформацію про роботу цих

структур ЄС та поділити її на «порції» (склад, структура, функції, значення тощо) для кожних учасників підгруп. Наступний крок – переформатування груп учасників, у такий спосіб, щоб в новоутворених групах було по одному-два представники всіх попередніх груп. Підсумок, кожна група отримала знання про діяльність тої чи іншої інституції ЄС.

10. Вікторина «Хвилі розширення ЄС» (20-25 хв.). Для початку поставити запитання учасникам студентської групи, чому, на їхню думку, в ЄС відбувались процеси розширення? (5-10 хвилин). Підсумувати та доповнити відповіді, якщо в цьому буде потреба. Наступним кроком є поділ студентів на команди й роздача картографічних завдань - скажімо, відмітити різними кольорами «хвилі\фази» розширення ЄС, можна ускладнити додаванням року тощо. У підсумку проаналізувати, головню, які зміни функціонуванню ЄС принесло розширення і чим були зумовлені рішення в кожному конкретному випадку тощо.

11. Вправа «Квіз - тести» на онлайн сервісі «Kahoot» (25 хв.) з метою моніторингу та засвоєння знань студентів, отриманих на лекції: <https://create.kahoot.it/share/3/38adef97-dab5-4b4d-80b0-449de1d243e3>

12. Додаткове завдання. Студенти працюють у командах по 4-5 учасників. Кожна підгрупа повинна підготувати постер, який графічно відображає успішно втілену реформу в Україні за підтримки ЄС (у форматі jpeg), публікує на сторінці Проекту «EU&STS» в мережі Facebook.

13. Проведення опитування студентів про загальне враження від заняття, його переваги та недоліки, пропозиції для вдосконалення (наприкінці заняття, 2-3 хв).

Література

1. Варшавська Н.Г. Спільна аграрна політика ЄС: генезис, основні цільові орієнтири для України [Електронний ресурс] / Н.Г. Варшавська // Економіка і управління. – 2016. – № 2. – С. 215-222. – Режим доступу: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjOo_X01f_1AhX0wAIIHf9CD7MQFnoECAIQAQ&url=https%3A%2F%2Fjeou.donnu.edu.ua%2Farticle%2Fview%2F4813%2F4844&usq=AOvVaw317vUBxUfKELodCbfzAy0T
2. Вахудова Анна Мілада. Нерозділена Європа: демократія, важелі впливу та інтеграція після комунізму. / Анна Мілада Вахудова. - [Пер. з англ. Тараса Цимбала]. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. – 379 с.
3. Віднянський С. В. Об'єднана Європа: від мрії до реальності: Історичні нариси про батьків-засновників Європейського Союзу / С. В. Віднянський, А. Ю. Мартинов. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2011. – 395 с.
4. Вільчинська Н. Освітня політика Європейського Союзу: соціально-політичний аналіз / Н. Вільчинська // Гілея : [наук. вісн.] : зб. наук. пр. / голов. ред. В. М. Вашкевич. – К. : ВІР УАН, 2011. – Вип. 55 (12). – С.573-581.
5. Власенко Б. В. Політичні передумови створення Європейського Союзу. Наука онлайн: Міжнародний електронний науковий журнал. 2019. №5. С. 1-11. URL: <https://nauka-online.com/wp-content/uploads/2019/05/Vlasenko.pdf>
6. Геффернен Майкл. Значення Європи. Географія та геополітика. / Майкл Геффернен. - [Пер. з англійської]. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2011. – 464 с.
7. Горюнова Є. О. Євроінтеграція: навч. посібник / Є. О. Горюнова // – К.: Академвидав, 2013. – 224 с.
8. Давиденко Д. В. Європейський Союз: історія створення й розвитку. Наука онлайн: Міжнародний електронний науковий журнал. 2019. №5. С. 110-116. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/9752/1/Davidenko.pdf>
9. Європа від А до Я. Довідник з європейської інтеграції / За ред. Вернера

Вайденфельда та Вольфганга Вессельса / [Пер. з нім. Андрій Тюшка]. – Львів: «Компанія «Імперіал»», 2007. – 514 с.

10. Європейська інтеграція [Текст] навч. посібник / за ред. М. І. Макаренка, Л. І. Хоменка. – К.: «Центр учбової літератури», 2018. – 344 с.

11. Європейське право. Право Європейського союзу. Кн. 1: Інституційне право Європейського союзу / [Муравйов В.І. та ін.]. - 2015. - 307 с.

12. Європейський проект та Україна: монографія / А.В.Єрмолаєв, Б.О.Парахонський, Г.М.Яворська, О.О.Резнікова [та ін.]. – К.: НІСД, 2012. – 192 с.

13. Європейський Союз : історія і засади функціонування : навч. посібн. / В.В. Копійка, Т.І. Шинкаренко; [За ред. Л.В. Губерського]. – 2-ге вид., виправл. і доповн. – К. : Знання, 2012. – 759 с;

14. Європейський Союз у мінливому світі: Монографія/ В.В. Копійка, С.О. Маковський, М.А. Миронова та ін.; за ред. В.В. Копійки. К.: О. Зень - 2022. – 219 с.

15. Європейський Союз: навч. посіб. / [А.О.Бояп, Н.П.Карпчук, Н.І.Романюк та ін.]; за ред. А.О.Бояра, С.В.Федонюка. – Київ: ФОП Маслаков, 2020. – 600 с.

16. Європейський Союз: посібник для журналістів. – Київ: Представництво ЄС в Україні, 2020. – 127 с.

17. Жити разом: поєднання різноманіття і свободи в Європі ХХІ століття. [Переклад з англійської]. – Львів: Літопис, 2011. – 112 с.

18. Іжа М. Трансформація регіональної політики ЄС: висновки для України [Електронний ресурс] / М. Іжа. // Теоретичні та прикладні питання державотворення. – 2013. – Вип. 12. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/tppd_2013_12_3.pdf

19. Копійка В. В. Європейський Союз: історія і засади функціонування: Навч. посібн. / В. В. Копійка, Т. І. Шинкаренко; [За ред. Л. В. Губерського]. – 2-ге вид., виправл. і доповн. – К.: Знання, 2012. – 759 с.

20. Копійка В. В., Шинкаренко Т. І. Європейський Союз. Історія і засади функціонування: навч. Посібник/ К.: Знання, 2009. 751с.

21. Краєвська О. Горизонтальні політики ЄС у системі спільних політик ЄС [Електронний ресурс] / О. Краєвська // Вісник Львівського університету. Сер.: міжнародні відносини. – 2017. – Вип.: 42. – С. 75–83. – Режим доступу: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/intrel/article/view/7707>

22. Краєвська О. Освітня політика Європейського Союзу: становлення та механізми реалізації [Електронний ресурс] / О. Краєвська // Вісник Львівського університету. – Сер.: Міжнародні відносини. – 2011. – Вип. 28. – С. 53-65. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=VLNU_Mv_2011_28_7

23. Круглашов А. М., Озимок І., Астапенко Т. С., Руссу В. В. Європейська інтеграція на початку нового тисячоліття: довідник [Електронний ресурс] / склад. А. М. Круглашов, І. Озимок, Т. С. Астапенко, В. В. Руссу. – Ч. 1. Чернівці, 2010. – 212 с. – URL: <http://rieirs.org.ua/images/files/binder1.pdf>

24. Кульчій О. О. Досвід країн європейського союзу в сфері освітньої політики [Електронний ресурс] / О. О. Кульчій // Державно-управлінські студії. – 2018. – № 6 (8). – Режим доступу: <http://studio.ipk.edu.ua/dosvid-krayin-yevropeys-koho-soyuzu-v-sferi-osvitn-oyi->

polityky/?fbclid=IwAR2OcgD9r9oUyboDcdpjX6mI7M3d3TrE2X9cD7sg0zmP_JpOSx_rmWJvOF
E

25. Лук'янець В. Спільна політика у сфері конкуренції як інтеграційна складова функціонування Європейського Союзу [Електронний ресурс] / В. Лук'янець // Європейське право. – 2012. – № 2-4. – С. 71-79. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILEA=&2_S21STR=evrpr_2012_2-4_8

26. Менеджмент європейської економічної інтеграції: підручник [Електронний ресурс] / С. М. Писаренко, Н. В. Горін, Л. А. Українець та ін.; за ред. С. М. Писаренко. – К.: Знання, 2012. – 373 с. – Режим доступу: https://pidru4niki.com/1781040957880/ekonomika/menedzhment_yevropeyskoyi_ekonomichnoyi_integratsiyi

27. Міжнародного гуманітарного університету. – 2016. – №. 21. – С. 37–40. – Режим доступу: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2016/21-2016/9.pdf>

28. Мікічурова О. В. Формування та правові основи спільної транспортної політики ЄС [Електронний ресурс] / О. В. Мікічурова // Правотворчість та правозастосування у демократичній державі: теорія і практика. – К.: Редакція «ТПУ». – 2019. – С. 54-57. – Режим доступу: https://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2078%3A220919-23&catid=247%3A2-102019&Itemid=305&lang=ru

29. Мільчарек Д. Європейський союз та його місце в сучасному світі / Д.Мільчарек . – Львів: «Інформація. Поступ. Перспективи», 2008 . – 172 с.

30. Могильчук О. О. Європейська служба зовнішніх справ як установа sui generis. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. Одеса, 2018. №34. С. 104-107. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvmgu_jur_2018_34_25.pdf

31. Мусис Н. Усе про спільні політики Європейського Союзу [Електронний ресурс] / Н. Мусис – К.: КІС. – 2005. – С. 214-233. – Режим доступу: <https://refdb.ru/look/1375720-pall.html>

32. Овчаров І. А. Причини створення, правовий статус та значення європейського об'єднання вугілля і сталі. Європейська інтеграція в контексті сучасної геополітики: зб. наук. ст. за матеріалами наук. конф., м. Харків, 24 трав. 2016 р. Харків, 2016. С. 445–450. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11321/1/Ovcharov_445-450.pdf

33. Право Європейського союзу. Європейське право прав людини (в питаннях і відповідях): навч.-довідк. посіб. / [Т. в. Комарова, о. Я. трагнюк, і. в. Яковюк та ін.]; за заг. ред. і. в. Яковюка. – Харків: Право, 2021. 256 с.

34. Право Європейського союзу. Європейське право прав людини (в питаннях і відповідях): навч.-довідк. посіб. / [Т. В. Комарова, О. Я. трагнюк, І. В. Яковюк та ін.]; за заг. ред. І. В. Яковюка. – Харків: Право, 2021. – 256 с.

35. Право Європейського Союзу: навч.посіб. / В.М. Бесчастний, В.П.Філонов, О.В.Філонов, В.М.Субботін та ін.; за ред. В.М.Бесчастного. -2-ге вид., стер. – К.: Знання, 2011. – 366 с.

36. Практикум з проведення тренінгів з європейської інтеграції (Тренінг «Підготовка фахівців з європейської інтеграції») [Електронний ресурс] / за ред. В. І. Чужикова. – К.: КНЕУ, 2014. – 224 с. – Режим доступу: https://kneu.edu.ua/userfiles/evrointegracii/Praktikum_European_Integration_Advocacy_Training_

_14-4965.pdf?fbclid=IwAR1eDrQbpotf8doYSIrU1I3ExajsRZWEEnRRHyf5-VmSZ01p2eil3VX1u7og

37. Прокопенко Л. Л. Інституційна система ЄС: навч. посіб [Електронний ресурс] / Л. Л. Прокопенко, О.М.Рудік, Н.М.Рудік. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2018. 220 с. URL: http://www.dridu.dp.ua/biblioteka/doc/Instytutsiyna_systema_ES.pdf

38. Сандро Гоці. Європейська Комісія. Процеси ухвалення рішень і виконавчі повноваження / Гоці Сандро. - [Пер. з італійської]. – К.: К.І.С., 2007. – 208 С.

39. Світові інтеграційні процеси в умовах трансформації міжнародних систем: навчальний посібник / [М.А. Кулінич, Н.О. Татаренко, В.Г. Ціватий, Л.Д. Чекаленко та ін.]; за концепцією та наук. ред. проф. Л.Д. Чекаленко; відп. ред. проф. Н.О. Татаренко. – К.: Дипломатична академія України при МЗС України, 2013. – 628 с.

40. Слюсаренко, К. В. Соціальна політика ЄС: сучасні виклики і перспективи [Електронний ресурс] / Катерина Володимирівна Слюсаренко, Марина Михайлівна Садовенко // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярошук (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2017. – Том 27. – No 1. – С. 80-90. – Режим доступу: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/1276>

41. Сорока С.В. Основні засади правової системи Європейського Союзу // Мультимедійний підручник «Управління в ЄС та політика європейської інтеграції». -Режим доступу: <https://eugov.chmnu.edu.ua/>

42. Сурілова О. О. Спільна транспортна політика Європейського Союзу та розвиток транспортної системи України [Електронний ресурс] / О. О. Сурілова // Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». Т. 26 / голов. ред. Ю. В. Цуркан-Сайфуліна; МОН України, НУ «ОЮА». – Одеса: Гельветика. – 2020. – С. 122-133. <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/13901>

43. Труш О. О. Формування та реалізація спільної екологічної політики Європейського Союзу в умовах сучасних інтеграційних процесів [Електронний ресурс] / О. О. Труш, М. В. Андрієнко, Г. А. Ломовських. // Державне будівництво. – 2014. – №1. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/DeBu_2014_1_31.pdf

44. Україна в європейському безпековому просторі: Монографія / В.А.Манжола, О.Л.Хилько, С.О.Божко, В.М.Вдовенко; кер. авт. кол. В.А.Манжола; за заг. ред. В.В. Копійки. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2012. – 320 с.

45. Хто є хто в новій Європейській комісії? Радіо Свобода. 2019. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/novuj-sklad-evropejskoji-komisiji/30295249.html>

46. Ципліцька О. О., Яненкова І. Г. Промислова політика Європейського Союзу: інституціональні передумови формування та особливості реалізації [Електронний ресурс] / О. О. Ципліцька, І. Г. Яненкова // Проблеми економіки. – №2 (36). – 2018. – С. 44-50. – Режим доступу: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2018-2_0-pages-44_50.pdf

47. Шибаєва Н. В., Квятко Т. М. Еволюція спільної аграрної політики ЄС [Електронний ресурс] / Н.В. Шибаєва, Т. М. Квятко // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. – 2015. – Вип. 162. – С. 306-315. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vkhdusg_2015_162_42.pdf

48. Шіммельфенніг Фр. Європеїзація Центральної та Східної Європи / Франк

Шіммельфенніг, Ульріх Зедельмаєр. – К.: Юніверс, 2010. – 288 с.

49. 2021-2027 Cohesion policy EU budget allocations [Електронний ресурс] // European Commission – 2021. – Режим доступу: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/stories/s/2021-2027-EU-allocations-available-for-programming/2w8s-ci3y/>
50. Available budget of Cohesion Policy 2021-2027 [Електронний ресурс] // European Commission – 2021. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/funding/available-budget/
51. Baldwin, Richard E., Francois, Joseph F., Portes, Richard. The Costs and Benefits of Eastern Enlargement: the Impact on the EU and Central Europe // Economic Policy. & 24. & 1997. – 125 – 176 pp.
52. Etzioni A. Political Unification: a Comparative Study of Leaders and Forces / A. Etzioni. – New–York: Holt, Rinehart and Winston, 1965. – P. 4.
53. Horizontal Policies [Електронний ресурс] // European Free Trade Association (EFTA). – 2022. – Режим доступу: <https://www.efta.int/eea/policy-areas/flanking-horizontal-policies>
54. Kolankiewicz George. Consensus and Competition in the Eastern Enlargement of the European Union / George Kolankiewicz // International Affairs – 70. – 1994. – 477– 495 pp.
55. Moravcsik A. Preferences and Power in the European Community. A Liberal Intergovernmentalist Approach / Moravcsik A. // Journal of Common Market Studies. – 1993. & Vol.31. – N4. & P. 482 – 498.
56. Moravcsik Andrew. The Choice for Europe. Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht, London: UCL Press, 1998. – 514 p.
57. Nicolaidis K. Whose Europe? National Models and the Constitution of the EU / K. Nicolaidis, S. Weatherill. – Oxford, 2003. – 163 p.
58. Sedelmeier Ulrich. Policies Towards Central and Eastern Europe // Sedelmeier Ulrich, Wallace Helen, Wallace William (Eds.): Policy&Making in the European Union, 3rd ed., Oxford: Oxford University Press, 1996. – 353 – 387 pp.

Семінарське заняття № 2

Тема: Енергетична політика ЄС

Теоретичні завдання

1. Основні етапи формування енергетичної політики ЄС: передумови, особливості, результати
2. Нормативно-правове та інституційне регулювання енергетичної політики ЄС
3. Ключові напрями сучасної енергетичної політики ЄС: проблеми та виклики реалізації.

Методичні вказівки до теоретичних завдань

У першому питанні слід висвітлити: передумови започаткування політики ЄС у сфері енергетики, чотири головні етапи формування енергетичної політики ЄС, проаналізувати специфіку кожного з них, правила енергоринку ЄС, проблеми та виклики енергетичної політики ЄС на кожному із презентованих етапів та ключові її досягнення.

У другому питанні увагу акцентувати на основоположному нормативно-правовому акті ЄС у сфері енергетичної політики «Європейській енергетичній хартії» (1991

р.), багаторічних секторальних програмах дій, шістьох елементах програми енергетичної політики ЄС, кожен із яких визначав пріоритети у відповідних її підгалузях, а саме: CARNOT, SAVE, ETAP, SYNERGY, SURE, ALTENER; багаторічній програмі дій у галузі енергетика «Європа інтелектуальної енергії»; офіційних енергетичних стандартах та добровільних угодах про наміри, які запроваджують мінімальні рівні енергоефективності обладнання й енергоспоживання та ін.; цілях енергетичної політики ЄС, інструментах організаційної підтримки, фінансових механізмах та трьох типів їхньої реалізації, принципів тощо; сутності та змісті прийнятих енергетичних пакетів ЄС, зокрема «Першого енергопакету», «Другої газової директиви», «Третього енергетичного пакету» і «Четвертої газової директиви»; енергетичну стратегію ЄС на період 2010-2020 рр. та її п'ять ключових пріоритетів, а саме: енергозбереження як головна передумова для скорочення споживання енергоресурсів і, відповідно, пасивного посилення енергетичної безпеки; стратегію ЄС про Енергетичний Союз, який до 2015 року повинен був охоплювати усі держави-члени ЄС і, до якого можуть приєднатися країни, що вступили в Енергетичне Співтовариство, що призведе до зростання ролі ринків у порівнянні з двосторонніми угодами; «Один голос» ЄС на міжнародній арені в енергетичних питаннях, який може мати позитивний вплив на формування енергетичних відносин РФ і України, якщо остання збереже членство в Енергетичному Співтоваристві; лідерство в енергетичних технологіях та інноваціях покликане сприяти подальшому нарощуванню енергетичної самостійності ЄС через посилення ефективності використання енергоносіїв; забезпечення інтересів споживачів; цілі Енергетичної стратегії ЄС до 2030, а саме: скорочення викидів парникових газів у зіставленні з 1990 роком щонайменше на 40 %; збільшення частини відновлювальної енергетики у структурі споживання до 27 %; збільшення енергетичної ефективності на 27 % щонайменше (можливий перегляд цілі у 2020 році і збільшення цільового показника до 30 %); завершення створення спільного енергоринку через встановлення 15 % цільового орієнтиру для інтерконектингу між країнами ЄС до 2030 року; просування важливих інфраструктурних проєктів; основні положення Дорожньої Карти ЄС з енергетики на період до 2050 року, репрезентувати п'ять сценаріїв декарбонізації та два базових сценарії майбутнього розвитку енергетичного сектору Європейського Союзу.

Третє питання присвячене характеристиці ключових напрямів сучасної енергетичної політики ЄС, її синергічному та інноваційному характеру, диверсифікації джерел енергії, проблемі енергозалежності ЄС та енергодефіцитності, особливостях трансформації структури енергоспоживання в ЄС від загального обсягу споживання первинної енергії, розвитку постачання скрапленого газу, відновлювальної енергетиці та основних суперечностях енергетичної політики ЄС.

Методичні рекомендації до застосування інтерактивних методів навчання

1. «Інформаційна розминка» (5-15 хв.) під час якої студенти озвучують останні новини, які стосуються енергетики в ЄС.
2. Вправа із застосуванням методу «Мікрофону» (15-20 хв.). Використання такої вправи дає можливість кожному студенту послідовно чи хаотично (за вибором викладача) оперативно відповісти на запитання, яке стосується бази нормативно-правового регулювання енергетичної сфери ЄС, її принципів, етапів, цілей та пріоритетів. Це дасть можливість опитати велику кількість студентів, розглянути документи та ініціативи прийняті ЄС у сфері енергетики та закріпити знання, отримані на лекції.
3. Вправа із застосуванням методу «Кейс стаді» (30-35 хв.). Студентську групу

розділити на 3-4 команди. Жеребкуванням представники від команд обирають країну, енергетичну дипломатію, якої аналізуватимуть та представлятимуть успішну її практику у сфері енергетики в конкретному аспекті через вивчення енергетичних стратегій обраних країн (перехід на ВДЕ, розвиток нетрадиційних джерел енергії, скрапленій газ тощо). Застосування такої вправи дозволить студентам ознайомитись із кращими практиками енергетичної дипломатії країн ЄС.

4. Вправа «Проблемне коло». (20- 25 хв.). Застосування цієї вправи дозволить обговорити у черговій послідовності у студентській групі головні суперечності енергетичної політики ЄС. Студенти можуть як говорити про нові проблеми, так і доповнювати своїх колег, щоб максимально розкрити ключові обмеження на шляху функціонування спільної енергетичної політики ЄС.

5. Вправа «Динаміка трансформацій структури енергоспоживання в ЄС від загального обсягу споживання первинної енергії» (25-30 хв.). У результаті застосування цієї вправи, студенти повинні дослідити в часовому розрізі, наприклад, зміни із часу перших енергетичних воєн росії 2006-2009 рр. до 2022 рр., які відбулись в ЄС щодо енергоспоживання за такими параметрами: нафтопродукти, природний газ, вугілля, відновні джерела. У такий спосіб студенти зможуть репрезентувати головні трансформації у цьому напрямку.

6. Вправа «Середземноморський хаб» (15-20 хв.). Застосування цієї вправи дозволить студентам розглянути можливості та перспективи ЄС щодо реалізації проекту «Середземноморського хабу», системних та комплексних заходів з метою транспортування природного газу та нафти з країн Середземномор'я, по-перше, задля диверсифікації джерел постачання енергоносіїв, як імплементації однієї із цілей енергетичної політики ЄС, а, по-друге, зменшення енергозалежності від росії.

7. Додаткове завдання. Студенти працюють у командах по 4-5 учасників. Кожна підгрупа повинна підготувати постер, який графічно відображає успішно втілену реформу в Україні за підтримки ЄС у сфері енергетики (у форматі jpeg), публікує на сторінці Проекту «EU&STS» в мережі Facebook.

8. Наприкінці варто з'ясувати у студентів загальне враження від заняття, його переваги та недоліки, пропозиції для вдосконалення (2-3 хв).

Література

1. Бжужка Я. Енергетична політика Європейського Союзу як стимулятор інноваційної економіки [Електронний ресурс] / Я. Бжужка, Й. Пика // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2008. – № 628: Проблеми економіки та управління. – С. 387–392. – Режим доступу: http://vlp.com.ua/files/61_1.pdf
2. Європейська інтеграція [Текст] навч. посібник /за ред. М. І. Макаренка, Л. І. Хоменка. – К.: «Центр учбової літератури», 2018. – 344 с.
3. Європейське право. Право Європейського союзу. Кн. 1: Інституційне право Європейського союзу / [Муравйов В.І. та ін.]. - 2015. - 307 с.
4. Європейський проект та Україна: монографія / А.В.Єрмолаєв, Б.О.Парахонський, Г.М.Яворська, О.О.Резнікова [та ін.]. – К.: НІСД, 2012. – 192 с.
5. Європейський Союз : історія і засади функціонування : навч. посібн. / В.В. Копійка, Т.І. Шинкаренко; [За ред. Л.В. Губерського]. – 2-ге вид., виправл. і доповн. – К. : Знання, 2012. – 759 с;
6. Європейський Союз у мінливому світі: Монографія/ В.В. Копійка, С.О.

Маковський, М.А. Миронова та ін.; за ред. В.В. Копійки. К.: О. Зень - 2022. – 219 с.

7. Європейський Союз: навч. посіб. / [А.О.Бояр, Н.П.Карпчук, Н.І.Романюк та ін.]; за ред. А.О.Бояра, С.В.Федонюка. – Київ: ФОП Маслаков, 2020. – 600 с.

8. Європейський Союз: посібник для журналістів. – Київ: Представництво ЄС в Україні, 2020. – 127 с.

9. Гелетуха Г.Г. Аналіз енергетичних стратегій країн ЄС та світу і ролі в них відновлювальних джерел енергії. Аналітична записка [Електронний ресурс] / Г. Г. Гелетуха, Т. А. Железна, А. К. Праховнік // Біоенергетична асоціація України (Дата публікації: 01.12.2015). – Режим доступу: <https://uabio.org/wp-content/uploads/2020/04/uabio-position-paper-13-ua.pdf>

10. Громадська Н. Основні напрямки політики Європейського Союзу [Електронний ресурс] / Н. Громадська, В. Деріга. – Режим доступу: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/posibnuku/252/9.pdf>

11. Енергетична дипломатія: світові приклади для України [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «DiXi Group» (Дата публікації: 15.09.2016). – Режим доступу: https://dixigroup.org/storage/files/2016-09-15/web_energy_diplomacy_dixi_2016_ua_1.pdf

12. Енергетична політика – у фокусі зовнішньої політики ЄС [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «Представництво ЄС в Україні». – (Дата публікації: 23. 05.2022) . - Режим доступу: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D1%80%D0%B3_uk?s=232;

13. Європейський план подолання залежності від російських енергоносіїв [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «Niss.gov.ua». - (Дата публікації: 23. 05.2022). - Режим доступу: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/natsionalna-bezpeka/yevropeyskyu-plan-podolannya-zalezhnosti-vid-rosiyskykh;>

14. Європейський ринок електромобілів зростає, але залишається досить крихким [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «UkrAutoprom» (Дата публікації: 08.02.2022). – Режим доступу: <https://ukrautoprom.com.ua/yevropejskyj-rynok-elektromobiliv-zrostaye-ale-zalyshayetsyadosytkryhkymhttps://ukrautoprom.com.ua/yevropejskyj-rynok-elektromobiliv-zrostaye-ale-zalyshayetsya-dosyt-kryhkym>

15. Ішков С. Особливості сучасного етапу еволюції та основні напрями енергетичної політики Європейського Союзу / С. Ішков // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – 2012. – №. 2 (53). – С.207-210.

16. Пакет «Fit for 55» // [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «Українська енергетика». – Режим доступу: <https://ua-energy.org/uk/posts/paket-fit-for-55>

17. Переваги електромобілів над бензиновими авто [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «Carpoint Electric». – Режим доступу: <http://www.carpoint-e.com.ua/news/perevagi-elektromobiliv/>

18. Сичова А. Енергетичний пакет ЄС 2030: колабораційний потенціал / Анастасія Сичова // Міжнародний науковий журнал «Грааль науки». – 2021. – № 10. – С. 366-371.

19. Стратегія енергетичної безпеки ЄС, як відповідь на сучасні гібридні загрози: висновки для України. Аналітична записка. [Електронний ресурс] // Національний інститут стратегічних досліджень (Дата публікації: 09.02.2018). – Режим доступу: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2018-02/energ_bezp-988e2.pdf

20. Суховський С. Продажі електромобілів і гібридів в Європі виростили на 200% за

рік [Електронний ресурс] / Сергій Суховський // Веб-сторінка «The Page» (Дата публікації: 28.07.2021). – Режим доступу: <https://thepage.ua/ua/auto/news/prodazhi-elektromobiliv-v-uevropi-top-krayin-i-200percent-zrostannya>

21. Україна закликає ЄС запровадити нафтове ембарго і перейти до розгляду газового ембарго проти РФ [Електронний ресурс] // «Європейська правда». – 6 травня 2022. - Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/05/6/7139001/>

22. Energy and the Green Deal [Електронний ресурс] // An official website of the European Union. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/energy-and-green-deal_en

23. Energy policy: general principles [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «European Parliament». – Режим доступу: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/68/energy-policy-general-principles>

24. Energy union [Електронний ресурс] // An official website of the European Union. – Режим доступу: https://energy.ec.europa.eu/topics/energy-strategy/energy-union_en

25. European policies on climate and energy towards 2020, 2030 and 2050 [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «European Parliament». – Режим доступу: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_BRI\(2019\)631047](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_BRI(2019)631047)

26. European Union policy on energy [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «Directorate for EU Affairs of Turkey». – Режим доступу: https://www.ab.gov.tr/80_en.html

27. Keay M. Europe's Energy Union: a problem of governance / Malcolm Keay, David Buchan // The Oxford Institute for Energy Studies. – 2015. – 6 p.

28. Previous energy strategies [Електронний ресурс] // An official website of the European Union. – Режим доступу: https://energy.ec.europa.eu/topics/energy-strategy/previous-energy-strategies_en

29. Szulecki K. Shaping the «Energy Union»: between national positions and governance innovation in EU energy and climate policy [Електронний ресурс] / Casper Szulecki, Severin Fischer, Anne Therese Gullberg, Oliver Sartor // Веб-сторінка «Taylor and Francis Online» (Дата публікації: 01.03.2016). – Режим доступу: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14693062.2015.1135100>

30. The 2030 climate and energy framework [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «European Council, Council of the European Union». – Режим доступу: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/climate-change/2030-climate-and-energy-framework/>

31. The 2050 long-term strategy [Електронний ресурс] // An official website of the European Union. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/clima/eu-action/climate-strategies-targets/2050-long-term-strategy_en

Семінарське заняття №3

Тема: «Енергетичні тренди ЄС»

Теоретичні завдання

1. Нові ініціативи у сфері енергетичної політики ЄС.
2. Успішні практики держав-членів ЄС та їх енергетична дипломатія.
3. Пріоритетність проблематики боротьби зі зміною клімату та використання енергетичних ресурсів(*ЄЗК, Fit for 55, SMART-GRID, стійкість, сталий розвиток, ВДЕ, енергоефективність*).
4. Російський чинник/фактор в умовах гарантування енергетичної безпеки ЄС: контекст російсько-українська війна «Проблема запровадження ЄС повномасштабного енергетичного ембарго щодо РФ».

Методичні вказівки до теоретичних завдань

У першому питанні варто розкрити зміст новоприйнятих ініціатив ЄС у сфері енергетики, як відповідь на гібридні загрози з боку росії, зокрема: план REpowerEU (2022), Стратегію зовнішньої енергетичної взаємодії ЄС (травень 2022), ініціативу «Глобальні ворота» (2021), роль та місце ЄС в «Зеленому кліматичному фонді», а також Стратегію розвитку сонячної енергетики (EU solar energy strategy) та Європейську ініціативу щодо сонячних дахів (European Solar Rooftop Initiative).

У другому питанні слід розглянути: підходи щодо потрактування енергетичної дипломатії та їх кореляцію із дефініцією енергетичної дипломатії ЄС, енергетичні стратегії держав-членів ЄС; успішні кейси упровадження енергетичної дипломатії державами-членами ЄС; проект Брюсселю зі створення Енергетичного Союзу в межах ЄС, проблеми та перспективи його функціонування.

У третьому питанні особливу увагу слід приділити енергетичним трендам ЄС, як-от: боротьба зі зміною клімату та використання енергетичних ресурсів в ЄС; позиціонування ЄС як «глобального промотора» у боротьбі з кліматичними змінами; енергетичний контекст «Європейської Зеленої Угоди» (European Green Deal); зміни у секторах енергетики (у тому числі відновлювальній) відповідно до програми ЄС «Fit for 55»; специфіка «Smart Grid» - політика розумної енергосистеми у Європі, розроблена Європейською технологічною платформою розумних енергосистем; особливості упровадження енергетики сталого розвитку в державах-членах ЄС, концепція енергоефективності, стійкості енергетичної інфраструктури ЄС, ринок електромобілів та роль відновлюваних джерел енергії тощо.

У четвертому питанні слід розкрити проблеми гарантування енергетичної безпеки ЄС в умовах російсько-української війни; російський фактор в енергетичних питаннях Брюсселю та його політичний вимір; проблему запровадження енергетичного ембарго (нафтового, газового) державами-членами ЄС проти РФ, позиції держав-членів Об'єднання щодо цього, наслідки для росії та ревізія імпорту енергоносіїв керівництвом Брюсселю тощо.

Методичні рекомендації до застосування інтерактивних методів навчання

1. Вправа «Енергетичні тренди ЄС». Студентську групу ділимо на 3-4 команди. Кожній із команд ставиться завдання підготувати коротку презентацію із висвітленням інформації про енергетичний контекст «European Green Deal», «Fit for 55», «СВАМ», «Smart Grid», «REpowerEU», «Стратегії зовнішньої енергетичної взаємодії ЄС» (травень 2022), ініціативи «Глобальні ворота» (2021), «Нового європейського баугаузу», ролі та місці ЄС в «Зеленому кліматичному фонді», Стратегії розвитку сонячної енергетики (EU solar energy strategy) та Європейській ініціативі щодо сонячних дахів (European Solar Rooftop Initiative). Робота в командах фіналізується в доповіді-презентації про одну/дві ініціативи ЄС. Для цього студенти можуть використовувати усі доступні методи та засоби. Інформацію

шукають в інтернеті, книжкових фондах. Додаткове завдання. Кожна команда повинна підготувати постер, який графічно відображає енергетичний тренд ЄС (у форматі jpeg), публікує на сторінці Проєкту «EU&STS» в мережі Facebook (40 хв).

2. Вправа «SCAMPER». Проблемне питання: «Запровадження енергетичного ембарго державами-членами ЄС проти Росії». Використання методу передбачає такі модифікації проблемної ситуації: Substitute (S) – замінити щось, наприклад, компоненти, матеріали, людей та ін.; Combine (C) – комбінувати, наприклад, з іншими компонентами, функціями; Adapt (A) – додавати щось, наприклад, нові елементи, матеріали, функції; Modify (M) – модифікувати, наприклад, змінювати розмір, форму, колір, склад ресурсів, елементів тощо; Put (P) – застосовувати для чогось іншого, в іншій галузі тощо; Eliminate (E) – видаляти частини, спрощувати до головного; Reverse (R) – міняти місцями, перевертати, знаходити застосування в чомусь протилежному. Фактично SCAMPER – це схема постановки питань, яка стимулює виникнення нових ідей, базована на спостереженні, що все нове є модифікацією вже існуючого, що особливо підходить для вирішення конфліктних ситуацій (40 хв.).

3. Наприкінці варто з'ясувати у студентів загальне враження від заняття, його переваги та недоліки, пропозиції для вдосконалення (2-3 хв).

Література

1. Бондаренко С.А. Smart grid як основа інноваційних перетворень на ринку електричної енергії України в умовах євроінтеграційних процесів // С.А. Бондаренко, О.О. Зеркіна // БІЗНЕСІНФОРМ № 4 '2019. - С.105-114.

2. Вплив на довкілля [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «Енергопостачальник». – Режим доступу: <http://energopostachalnyk.com/electricity/environmental-impact/>

3. Вплив на довкілля при виробництві електроенергії [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «ХМЕЛЬНИЦЬКЕНЕРГОЗБУТ». – Режим доступу: <https://energo.km.ua/page/vpliv-na-dovkillja-pri-virobnitstvi-elektroenergiji>

4. Гелетуха Г.Г. Аналіз енергетичних стратегій країн ЄС та світу і ролі в них відновлювальних джерел енергії. Аналітична записка [Електронний ресурс] / Г. Г. Гелетуха, Т. А. Железна, А. К. Праховнік // Біоенергетична асоціація України (Дата публікації: 01.12.2015). – Режим доступу: <https://uabio.org/wp-content/uploads/2020/04/uabio-position-paper-13-ua.pdf>

5. Громадська Н. Основні напрямки політики Європейського Союзу [Електронний ресурс] / Н. Громадська, В. Деріга. – Режим доступу: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/posibnuku/252/9.pdf>

6. Енергетична дипломатія: світові приклади для України [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «DiXi Group» (Дата публікації: 15.09.2016). – Режим доступу: https://dixigroup.org/storage/files/2016-09-15/web_energy_diplomacy_dixi_2016_ua_1.pdf

7. Енергетична політика – у фокусі зовнішньої політики ЄС [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «Представництво ЄС в Україні». – (Дата публікації: 23. 05.2022) . - Режим доступу: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D1%80%D0%B3_uk?s=232;

8. Європейський план подолання залежності від російських енергоносіїв [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «Niss.gov.ua». - (Дата публікації: 23. 05.2022). - Режим доступу: [https://niss.gov.ua/doslidzhennya/natsionalna-bezpeka/evropeyskyu-plan-podolannya-zalezhnosti-vid-rosiyskykh;](https://niss.gov.ua/doslidzhennya/natsionalna-bezpeka/evropeyskyu-plan-podolannya-zalezhnosti-vid-rosiyskykh)

9. Європейський ринок електромобілів зростає, але залишається досить крихким [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «UkrAutoprom» (Дата публікації: 08.02.2022). – Режим доступу: <https://ukrautoprom.com.ua/evropejskyj-rynok-elektromobiliv-zrostaye-ale-zalyshayetsyadosytkryhkymhttps://ukrautoprom.com.ua/evropejskyj-rynok-elektromobiliv-zrostaye-ale-zalyshayetsya-dosyt-kryhkym>

10. Ішков С. Особливості сучасного етапу еволюції та основні напрями енергетичної політики Європейського Союзу / С. Ішков // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – 2012. – №. 2 (53). – С.207-210.
11. Пакет «Fit for 55»// [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «Українська енергетика». – Режим доступу:<https://ua-energy.org/uk/posts/paket-fit-for-55>
12. Переваги електромобілів над бензиновими авто [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «Carpoint Electric». – Режим доступу: <http://www.carpoint-e.com.ua/news/perevagi-elektromobiliv/>
13. План дій REPowerEU – як зброя проти російського шантажу[Електроннийресурс] // Веб-сторінка «DiXi Group» (Дата публікації: 07.07.2022). – Режим доступу:<https://dixigroup.org/analytic/plan-dij-repowerEU-yak-zbroya-proti-rosijskogo-shantazhu-2/>
14. Сичова А.Енергетичний пакет ЄС 2030: колабораційний потенціал / Анастасія Сичова // Міжнародний науковий журнал «Грааль науки». – 2021. – № 10. – С. 366-371.
15. Стратегія енергетичної безпеки ЄС, як відповідь на сучасні гібридні загрози: висновки для України. Аналітична записка. [Електронний ресурс] // Національний інститут стратегічних досліджень (Дата публікації: 09.02.2018). – Режим доступу: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2018-02/energ_bezp-988e2.pdf
16. Суховський С. Продажі електромобілів і гібридів в Європі виросли на 200% за рік [Електронний ресурс] / Сергій Суховський // Веб-сторінка «The Page» (Дата публікації: 28.07.2021). – Режим доступу: <https://thepage.ua/ua/auto/news/prodazhi-elektromobiliv-v-yeuropi-top-krayin-i-200percent-zrostannya>
17. Україна закликає ЄС запровадити нафтове ембарго і перейти до розгляду газового ембарго проти РФ [Електронний ресурс] // «Європейська правда». – 6 травня 2022. - Режим доступу:<https://www.euointegration.com.ua/news/2022/05/6/7139001/>
18. Energy and the Green Deal[Електронний ресурс] // An official website of the European Union. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/energy-and-green-deal_en
19. Energy policy: general principles [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «EuropeanParliament». – Режим доступу: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/68/energy-policy-general-principles>
20. Energy union [Електронний ресурс] // An official website of the European Union. – Режим доступу: https://energy.ec.europa.eu/topics/energy-strategy/energy-union_en
21. Europeanpoliciesonclimateandenergytowards 2020, 2030 and 2050 [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «European Parliament». – Режим доступу: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_BRI\(2019\)631047](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_BRI(2019)631047)
22. European Union policy on energy [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «Directorate for EU Affairs of Turkey». – Режим доступу: https://www.ab.gov.tr/80_en.html
23. Keay M. Europe’s Energy Union: a problem of governance / Malcolm Keay, David Buchan // The Oxford Institute for Energy Studies. – 2015. – 6 p.
24. Previous energy strategies [Електронний ресурс] // An official website of the European Union. – Режим доступу: https://energy.ec.europa.eu/topics/energy-strategy/previous-energy-strategies_en
25. Szulecki K. Shaping the «Energy Union»: between national positions and governance innovation in EU energy and climate policy [Електронний ресурс] / Casper Szulecki, Severin Fischer, Anne Therese Gullberg, Oliver Sartor // Веб-сторінка «Taylor and Francis Online» (Дата публікації: 01.03.2016). – Режим доступу: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14693062.2015.1135100>
26. The 2030 climate and energy framework[Електронний ресурс] //Веб-сторінка «European Council, Council of the European Union». – Режим доступу: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/climate-change/2030-climate-and-energy-framework/>

27. The 2050 long-term strategy [Електронний ресурс] // An official website of the European Union. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/clima/eu-action/climate-strategies-targets/2050-long-term-strategy_en
28. REPowerEU: affordable, secure and sustainable energy for Europe. [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «European Commission». – Режим доступу: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/repowereu-affordable-secure-and-sustainable-energy-europe_en

Семінарське заняття №4

Тема: «Енергетичний вимір співпраці країн–учасниць Східного партнерства»

Теоретичні завдання

1. Енергетичний потенціал країн-адресатів СхП.
2. Тематична платформа «Енергетична безпека»: програми ЄС EU4Energy, Innogate.
3. Довкілля та кліматична стійкість Східного партнерства як інструмент гарантування енергетичної безпеки.
4. Загрози та виклики співпраці країн СхП у сфері енергетики.
5. Можливі траєкторії розвитку співпраці країн СхП: енергетичний вимір.

Методичні вказівки до теоретичних завдань

У першому питанні варто розкрити енергетичний потенціал (наявність вугілля, газу, нафти, електроенергії, частку відновлюваних джерел енергії у структурі паливно-енергетичного комплексу країн СхП) країн-учасниць ініціативи ЄС Східне партнерство, як-от: країн новоутвореного формату «Асоційоване тріо», а також Вірменії, Азербайджану та Білорусі. Також слід приділити увагу і транзитному статусу цих країн, що відіграє особливу роль у гарантуванні енергетичної безпеки ЄС.

У другому питанні увагу слід зосередити на: значенні тематичної платформи в рамках Східного партнерства - «Взаємозв'язаність, енергоефективність, довкілля та зміна клімату», яка функціонує у вимірі транспортних зв'язків, енергоефективності та ресурсозбереженні, націлена на співробітництво у галузі енергетичної безпеки, диверсифікації електричних, газових та нафтових інтерконекторів, а також відновлювальних джерел енергії; панелях, які функціонують в рамках тематичної платформи, зокрема з питань енергетики, транспорту, довкілля та змін клімату, а також на діяльності робочої групи «Довкілля, зміни клімату та енергетична безпека» в рамках Форуму громадянського суспільства; 20-ти очікуваних досягненнях до 2020 року в частині, що стосувалася енергетичного сектору; ініціативи EU4Energy, роль якої полягає у наданні країнам-партнерам підтримки у галузі енергетики; імплементації другої фази EU4Energy (2021-2024 рр.) за сприяння Ради європейських енергетичних регуляторів (CEER), головна мета, якої – сприяння переходу до низьковуглецевої та чистої енергії в державах «Східного партнерства»; регіональному проєкту у сфері енергетики, - «Innogate», який фінансується за підтримки ЄС, спрямований на підтримку співпраці в галузі енергетичної політики країн – партнерів за чотирма напрямками, а саме: гармонізація правових, регуляторних та інституціональних норм для лібералізації ринку; посилення енергетичної безпеки та надійності в транспортних мережах; сталий енергетичний розвиток; залучення інвестицій та підтримка проєктів.

У третьому питанні слід розглянути перспективи встановлення ключових індикаторів довкілля та кліматичної стійкості країн-учасниць Східного партнерства в контексті досягнення цілей Східного партнерства після 2020 року; головні перешкоди та успішні кейси впровадження екологічної політики в країнах-адресатах СхП у контексті новітніх рішень Європейського Союзу та Східного партнерства (Європейський зелений курс, проєкт нових

цілей Східного партнерства до 2025 року) шляхом порівняння встановлених та планованих пріоритетів, цілей та завдань, а також механізмів реалізації екологічної політики Східного партнерства, України та Європейського Союзу; оптимальні сценарії розвитку екологічної політики країн Східного партнерства на період до 2025 року; аналіз, порівняння та динаміку індексів в країнах СхП (Energy Trilemma Index, Energy Transition Index, SDG Index, підіндекс Східного партнерства).

У четвертому питанні доцільно проаналізувати загрози та виклики співпраці країн-учасниць СхП у сфері енергетики, як-от: 1) енергетична залежність країн-учасниць СхП від рф та її енергетичний тиск на окремі країни, головню, з метою збереження монополії на енергоресурси і впливу на основні транзитні шляхи; 2) прагнення рф будувати нові експортні маршрути до Європи, зокрема, «Північний потік-2»; 3) енергетичні ринки країн СхП залишаються в основному монополістичними, адже за енергетичну політику відповідають саме державні компанії; 4) регіональні конфлікти у Південному Кавказі, які дестабілізують транзитну інфраструктуру. Головною енергетичною проблемою цього регіону є нерозвинені регіональні міждержавні відносини, які перешкоджають формуванню взаємовигідних стратегій енергетичної безпеки в регіоні; 5) російсько-українська війна та її енергетичний вимір.

У п'ятому питанні слід висвітлити потенційні сценарії розвитку енергетичної співпраці країн-учасниць Східного партнерства в умовах геополітичних викликів, а саме: 1) «Прагматична інтеграція між Східною Європою та ЄС»; 2) «Повернення гегемонії рф»; 3) «Угода між ЄС та рф»; 4) «Громадянський імпульс»; 5) зміцнення ролі рф як головного постачальника енергоресурсів, що може бути ризиком для згуртованості країн-учасниць СхП та їхньої безпеки; 6) переважання в ЄС низько-вуглецевої економіки, що може мати дестабілізуючий вплив у регіоні Близького Сходу; 7) «Безпека насамперед» - походить із концепції енергетичної безпеки ЄС і визначає спроможність ЄС отримувати вигоди від потенціалу природного газу; 8) «Кожна держава за себе».

Методичні рекомендації до застосування інтерактивних методів навчання

1. *«Інформаційна розминка»* (5-15 хв.) під час якої студенти озвучують останні новини, які стосуються енергетики в регіоні Східного Партнерства.

2. *Вправа «Робота з індексами»* як показниками довкілля та кліматичної стійкості: аналіз, порівняння та динаміка індексів в країнах-учасницях СхП (25-30 хв.). Студентську групу ділимо на 6 команд, жеребкуванням представник від команди обирає країну, згодом учасники команд проводять дослідження по кожній із країн-учасниць СхП, згідно пропонованих індексів, як-от:

- *Energy Trilemma Index:* https://www.worldenergy.org/assets/downloads/WE_Trilemma_Index_2021.pdf?v=1634811254,
- *Energy Transition Index:* https://www3.weforum.org/docs/WEF_Fostering_Effective_Energy_Transition_2021.pdf,
- *SDG Index:* <https://dashboards.sdgindex.org/profiles>,
- *Індекс Східного партнерства* (аналіз підіндексів: довкілля та кліматична політика; енергетичне законодавство та енергетична політика): <https://eap-csf.eu/eastern-partnership-index/#section-fillup->). Наприкінці вправи учасники, на основі заслуханих та репрезентованих результатів дослідження, визначають рейтинг країн-адресатів Східного партнерства за довкілляю та кліматичною стійкістю.

3. *Вправа «SWOT-аналіз»* для з'ясування «Strengths» – сильних сторін; «Weaknesses» – слабких сторін; «Opportunities» – можливостей; «Threats» – загроз від тої чи тої проблеми. Студентська група ділиться на 4 команди, кожна з яких репрезентує один із складників SWOT аналізу. Для використання цієї інтерактивної методики навчання пропонується розглянути тему: «SWOT аналіз енергетичної безпеки країн Східного партнерства» (20-25 хв.). Кожна група представляє результати SWOT аналізу,

використовуючи для цього усі доступні методи та засоби. Інформацію шукають в Інтернеті, книжкових фондах Медіатеки.

4. Імітаційна вправа «Платформа Східного партнерства №3 – «Взаємозв'язаність, енергоефективність, довкілля та зміна клімату» (25-30 хв.). Студентська група ділиться на 2 команди та готує презентацію про діяльність і завдання двох ініціатив, які функціонують в рамках платформи та участь у цих ініціативах країн-адресатів СхП, а саме:

1) *EU4Energy* – ініціатива покликана сприяти вдосконаленню енергетичного законодавства в країнах СхП та залученню інвестицій в проекти ключової інфраструктури стратегічного значення.

2) *Innogate* – програма технічної допомоги ЄС в енергетичній сфері. Вона сприяє посиленню безпеки енергопостачання, зближенню із енергетичним ринком ЄС, диверсифікації поставок енергоносіїв та розвитку відновлювальних джерел енергії.

Студенти можуть використовувати усі доступні методи та засоби. Інформацію шукають в інтернеті, книжкових фондах Медіатеки. Інформацію презентують до 10 хв.

5. Вправа із застосуванням методу «Ток-шоу» (20-25 хв.). Використання цього інтерактивного методу на семінарі спрямовано на отримання навичок публічного виступу та дискутування. Викладач як ведучий на «Ток-шоу» оголошує тему дискусії «Російський фактор впливу на енергетику країн-учасниць СхП». Проблемні питання: Як вирішити проблему енергетичної залежності країн-адресатів Східного партнерства з боку росії? Який інтерес переслідує росія в країнах СхП, використовуючи енергетичні ресурси? Що може зробити ЄС для зменшення енергетичної залежності країн СхП з боку росії? Викладач пропонує студентам – «запрошеним гостям», які представляють країни СхП, росію та ЄС – висловитися із запропонованої теми. Після цього надається слово «глядачам», що ставлять запитання «запрошеним», які відповідають якомога конкретніше.

6. Вправа «Гарячий стілець». (30-35 хв.) Усі студенти сідають у коло. У внутрішньому колі стоять 4-5 стільців. Ці місця займають ті студенти, які почнуть бесіду. При цьому один стілець залишається вільним – «гарячий стілець». Розмова студентів пов'язана з вирішенням тієї чи іншої проблеми, проте висловлюватися можуть лише студенти внутрішнього кола. *Проблемне питання для обговорення: «Особливості та перспективи енергетичного потенціалу країн-адресатів Східного партнерства».* Хтось із студентів зовнішнього кола теж може залучитися до розмови, якщо перейде із зовнішнього кола у внутрішнє і займе «гарячий стілець». У цей момент один із студентів розмови має покинути внутрішнє коло і перейти у зовнішнє, тим самим звільнивши своє місце, яке стає «гарячим стільцем». Приводом для такого переходу може служити відсутність аргументів для бесіди, передавання повноважень участі в розмові іншій особі, втома від спілкування та ін.

7. Вправа «Сценарії розвитку енергетики у Східному партнерстві» (20-25 хв.). Студентську групу розділити на 3-4 команди, завданням яких є пошук інформації в Інтернеті щодо можливих траєкторій розвитку енергетики країн-учасниць Східного партнерства. Представлення інформації у вигляді презентації до 10 хвилин та обґрунтування позиції, чому саме такий сценарій, на думку команди, матиме місце у майбутньому.

8. Наприкінці варто з'ясувати у студентів загальне враження від заняття, його переваги та недоліки, пропозиції для вдосконалення (2-3 хв).

Література:

1. Аналіз ситуації на світових енергетичних ринках та її вплив на енергетичну безпеку України [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «Борисфен Інтел» (Дата публікації: 14.08.2014). – Режим доступу: https://bintel.org.ua/nash_archiv/archiv-ekonomika/tek/

2. Газпром заявив про початок постачання газу до Угорщини і Хорватії через «Турецький потік» [Електронний ресурс] // Інтернет-видання «Європейська Правда» (Дата публікації: 01.10.2021). – Режим доступу: <https://www.euointegration.com.ua/news/2021/10/1/7128519/>

3. Гелюх М. Як «Турецький потік» б'є по українському транзиту: наслідки запуску обхідних газопроводів та шляхи вирішення [Електронний ресурс] / Марія Гелюх //

- Веб-сторінка «UA.NEWS» (Дата публікації: 08.04.2021). – Режим доступу: <https://ua.news/ua/kak-turetskij-potok-bet-po-ukrainskomu-tranzitu-posledstviya-zapuska-obhodnyh-gazoprovodov-i-puti-resheniya/>
4. Гурков А. Газова суперечка Молдови й Росії: помста й за участь у "Кримській платформі"? [Електронний ресурс] / Андрій Гурков // Веб-сторінка «Deutsche Welle» (Дата публікації: 29.10.2020). – Режим доступу: <https://www.dw.com/uk/hazova-superechka-moldovy-y-rosii-heopolityka-chy-biznes/a-59657243>
 5. Експерти України, Молдови та Грузії обговорили проблеми енергобезпеки невідконтрольних територій [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «DiXiGroup» (Дата публікації: 14.02.2022). – Режим доступу: <https://dixigroup.org/eksperty-ukrayiny-moldovy-ta-gruziyi-obgovoryly-problemy-energobezpeky-nepidkontrolnyh-terytorij/>.
 6. Індекс Східного партнерства 2020-2021 рр. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://eap-csf.eu/eastern-partnership-index/#section-fillup-1>.
 7. Кондратенко М. Азербайджан розпочав комерційні поставки газу до Європи [Електронний ресурс] / Микола Кондратенко // Веб-сторінка «Deutsche Welle» (Дата публікації: 31.12.2020). – Режим доступу: <https://www.dw.com/uk/azerbaidzhan-rozpochav-komertsiini-postavky-hazu-do-yevropy/a-56106867>
 8. Пашаєва К. Ф. Чинники політичної трансформації країн Південного Кавказу. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 – Політологія. – Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. – Одеса, 2021. – 202 с.
 9. Солонина Є. Чому «Північний потік-2» є дуже небезпечним для України? Пояснюємо [Електронний ресурс] / Євген Солонина // Веб-сторінка «Радіо Свобода» (Дата публікації: 26.05.2021). – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/yakshcho-pivnichnyi-potik-2-dobuduiut-piat-zahroz-dlia-ukrainy/31274975.html>
 10. Стефанішина: Росія використовує енергетику як зброю у гібридній війні проти Європи [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «Укрінформ» (Дата публікації: 06.10.2021). – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3328594-stefanisina-rosia-vikoristovue-energetiku-ak-zbrou-u-gibridnij-vijni-proti-evropi.html>
 11. Суходоля О. Енергетична зброя у геополітичній стратегії Росії: аналіт. доповідь / О. Суходоля. – Київ : НІСД. – 2020. – 128 с.
 12. Східне Партнерство [Електронний ресурс] // Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/evropejska-integraciya/shidne-partnerstvo>
 13. Транзит газу як геополітична зброя: Росія не приховує загроз, які «Північний потік-2» принесе Європі [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «Економічна Правда» (Дата публікації: 14.06.2021). – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/projects/gazpravda/2021/06/14/674860/>
 14. Україна та Молдова написали спільний лист ЄС про безпеку Північного потоку-2 [Електронний ресурс] // Інтернет-видання «Європейська Правда» (Дата публікації: 02.03.2018). – Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2018/03/2/7078324/>
 15. Чубик А. Енергетика «Східного партнерства»: на яку допомогу ЄС варто розраховувати Києву [Електронний ресурс] / Андрій Чубик // Інтернет-видання «Європейська Правда» (Дата публікації: 05.12.2017). – Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/12/5/7074639/>
 16. Belarus energy profile [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «IEA» – 2020. – Режим доступу: <https://www.iea.org/reports/belarus-energy-profile>
 17. Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – Eastern Partnership [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «European Parliament». – 2018. – Режим доступу: [https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/219089/EaP_COM\(2008\)823.pdf](https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/219089/EaP_COM(2008)823.pdf)
 18. Energy Community Secretariat and Azerbaijan agree to boost cooperation [Електронний ресурс] // Веб-портал «Energy Community» (Дата публікації: 28.05.2020). –

- Режим доступу: <https://www.energy-community.org/news/Energy-Community-News/2018/05/26.html>
19. Energy cooperation [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «INOGATE». – Режим доступу: http://www.inogate.org/energy_cooperation?lang=en
 20. Energy governance in Belarus: policy recommendations// Energy CommunitySecretariat. – 2018. – 47 p.
 21. EU4Energy: What is it and how does it work in Armenia? [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «Euneighbourseast.eu» (Дата публікації: 23.04.2020). – Режим доступу: <https://euneighbourseast.eu/news-and-stories/facts/eu4energy-what-is-it-and-how-does-it-work-in-armenia-2/>
 22. EU4Energy: What is it and how does it work in Georgia? [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «Euneighbourseast.eu» (Дата публікації: 11.06.2020). – Режим доступу: <https://euneighbourseast.eu/news-and-stories/facts/eu4energy-what-is-it-and-how-does-it-work-in-georgia/>
 23. EU4Energy: What is it and how does it work in Moldova? [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «Euneighbourseast.eu» (Дата публікації: 16.09.2020). – Режим доступу: <https://euneighbourseast.eu/news-and-stories/facts/eu4energy-what-is-it-and-how-does-it-work-in-moldova/>
 24. EU4Energy: What is it and how does it work in Ukraine? [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «Euneighbourseast.eu» (Дата публікації: 18.02.2020). – Режим доступу: <https://euneighbourseast.eu/news-and-stories/facts/eu4energy-what-is-it-and-how-does-it-work-in-ukraine/>
 25. In brief [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «INOGATE». – Режим доступу: <http://www.inogate.org/pages/1?lang=en>
 26. Politics & Energy.Eastern Partnership Trends [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «Visegrad Insight» (Дата публікації: 15.03.2020). – Режим доступу: <https://visegradinsight.eu/eap2030/politics-energy-eastern-partnership/>
 27. SDG Index[Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://dashboards.sdgindex.org/profiles>.
 28. Turchyn Ya.B., Ivasechko O.Ya., Tsebenko O.O. (2022). «The energy dimension of the EU EaP initiative in restructuring Europes security architecture». «Lithuanian Annual Strategic Review». Volume 19, Issue 1. 2022. – P. 99-136.
 29. Turchyn Ya.B., Ivasechko O.Ya., Tsebenko O.O. (2022). Problems and prospects for ensuring energy security in partner countries of the EU's Eastern Partnership Initiative. «Регіональні студії». №29.С.146-153.
 30. The Eastern Partnership Platform 3 meeting focuses on regional energy cooperation and energy efficiency [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «European External Action Service» (Дата публікації: 16.01.2017). – Режим доступу: https://eeas.europa.eu/delegations/ethiopia/18610/eastern-partnership-platform-3-meeting-focuses-regional-energy-cooperation-and-energy_tg
 31. Fostering Effective Energy Transition Index 2021 edition. World Economic Forum. 2021. Режим доступу: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Fostering_Effective_Energy_Transition_2021.pdf.
 32. World Energy Trillema Index 2021. World Energy Council. 2021. Режим доступу: https://www.worldenergy.org/assets/downloads/WE_Trilemma_Index_2021.pdf?v=1634811254.

Семінарське заняття №5

Тема: «Енергетичний вимір співробітництва України з Європейським Союзом: здобутки та виклики»

Теоретичні завдання

1. Енергетичний потенціал України.
2. Стратегія енергетичної безпеки України 2021 рік
3. Гармонізація енергетичних стандартів згідно з Угодою про асоціацію України з ЄС в частині енергетики: моніторинг.
4. Членство України в Енергетичному Співтоваристві: можливості та загрози.
5. Інтеграція України в Енергетичний Союз ЄС. Оцінка енергореформи ENTSO-E.

Методичні вказівки до теоретичних завдань

У першому питанні слід висвітлити особливості енергетичного потенціалу України в розрізі основних галузей сектору (природний газ, нафта, вугілля, електричні потужності країни (атомні електричні станції та теплові електростанції), потенціал розвитку відновлюваних джерел енергії та нетрадиційних джерел енергії); специфіку транзитного статусу; «реверсне постачання» природного газу в Україну з європейських країн в умовах російсько-української війни; загроза «ядерного вибуху» під час окупації російськими військами АЕС в Енергодарі; дані Індексу прозорості енергетики за 2021 рік у розрізі п'яти енергетичних ринків та крос-секторальних питань (природний газ, електрична енергія, нафта і рідке паливо, енергетичне вугілля, тепла енергія/баланси, природні монополії, постачання, надійність і безпека, споживання), а також оцінки прозорості діяльності органів державної влади.

У другому питанні варто проаналізувати Стратегію енергетичної безпеки України, затверджену Кабінетом Міністрів України 4 серпня 2021 року; двадцять дев'ять загроз енергетичній безпеці національного рівня згідно Стратегії; принципи забезпечення енергетичної безпеки та сценарії змін в енергетичній сфері, відповідно до Стратегії, як-от: сценарій «без змін» (збереження поточних тенденцій та стану справ), сценарій «недружнього впливу» (відсутність системних змін в енергетичній політиці у поєднанні з ескалацією агресії з боку російської федерації), сценарій «позитивної трансформації» (цілеспрямовані зусилля, спрямовані на досягнення визначених цією Стратегією цілей); стратегічні цілі та завдання реалізації Стратегії та їх відповідність до Цілей сталого розвитку; організаційне та фінансове забезпечення реалізації Стратегії.

У третьому питанні слід розкрити інформацію, яка стосується Угоди про асоціацію України з ЄС; ознайомити студентів із «Пульсом Угоди» - онлайн-інструментом, який було створено для відображення кількісних та якісних результатів незалежного експертного моніторингу виконання Угоди про асоціацію з ЄС з боку України в динаміці 2014-2022 рр. (й далі), головне, в частині енергетики, а також енергоефективності як окремого підрозділу Угоди.

У четвертому питанні увагу сфокусувати на: особливостях членства України в Енергетичному Співтоваристві; головних завданнях України як члена Енергетичного Співтовариства, а саме: створення стабільної правової та комерційної бази, сприятливої для інвестицій з метою забезпечити стабільне та постійне енергопостачання, створення єдиного регуляторного простору для обміну енергією в мережі, підвищення безпеки поставок у цій галузі та розвиток відносин із сусідніми країнами, підвищення енергоефективності та захисту навколишнього середовища, пов'язаних з мережевою енергетикою та розвиток відновлюваних джерел енергії, посилення конкуренції на енергетичних ринках мережі; адаптації національного законодавства в сфері енергетики, довілля, конкуренції та відновлювальних джерел енергії до вимог «acquis communautaire»; причинах позбавлення

України права голосу в Енергетичному Співтоваристві; специфіці головування України в Організації.

У н'ятому питанні слід розглянути: особливості створення Енергетичного Союзу ЄС; спрямованість Союзу щодо безпечної, стійкої, конкурентоспроможної та доступної енергії; п'ять «стовпів»/ вимірів енергетичного Союзу ЄС, а саме: безпека, солідарність і довіра; повністю інтегрований внутрішній енергетичний ринок; енергоефективність; кліматичні дії, декарбонізація економіки; дослідження, інновації та конкурентоспроможність; місце та роль України в напрямку інтеграції до Енергетичного Союзу ЄС, як ключової цілі після саміту Східного партнерства у 2014 році; Положення про управління Енергетичним союзом і кліматичними діями, як-от «Регламент про управління Енергетичним союзом і кліматичні дії (ЄС) 2018/1999», що набув чинності 24 грудня 2018 року як частина пакету «Чиста енергія для всіх європейців»; вплив пандемії Covid-19 на функціонування Енергетичного Союзу ЄС; стан Енергетичного Союзу 2021; інтеграцію України в Енергетичний Союз ЄС в умовах нової активної фази війни росії в Україні; особливості синхронізації енергосистеми України з загальноєвропейською ENTSO-E 18 березня 2022 року: можливості та перспективи.

Методичні рекомендації до застосування інтерактивних методів навчання

1. Вправа із застосуванням даних Індексу прозорості енергетики (25-30 хв.). Студенти індивідуально шукають дані Індексу по Україні за 2021 -2022 рр. Покликання: <https://ua-energy.org/uk/posts/indeks-2021-prozorist-enerhetychnoho-sektoru-zrostaie>. Кожен студент, матиме змогу представити досліджені ним дані в розрізі п'яти енергетичних ринків або по крос-секторальних питаннях, як-от: природній газ, електрична енергія, нафта і рідке паливо, енергетичне вугілля, тепла енергія/баланси, природні монополії, постачання, надійність і безпека, споживання, а також репрезентувати оцінку прозорості в сфері енергетики за результатами діяльності органів державної влади України.

2. Вправа «Мозковий штурм із використанням конвертів» (15-20 хв.). Конверт з аркушем паперу передаємо трьом представникам студентської групи, які за певний час визначають загрози національного рівня в сфері енергетики, що представлені в Стратегії енергетичної безпеки від 2021 р. та яких нараховується - 29, сценарії розвитку енергетики в Україні, цілі та механізми реалізації. Далі передають конверт із аркушем паперу один одному, наприкінці озвучують загальну інформацію.

3. Вправа «Пульс Угоди/Навігатор Угоди» (на швидкість) (до 15 хв.). Покликання: <https://navigator.euointegration.com.ua/>, <https://pulse.kmu.gov.ua/ua/docs>. Студенти повинні оперативно промоніторити виконання Угоди про асоціацію України з ЄС в частині енергетики за 2014-2022 рік (й далі), перейшовши за покликанням. У такий спосіб студентська група зможе ознайомитися з інформацією щодо досягнень чи прорахунків України в частині енергетики, відповідно до Угоди.

4. Вправа «Головування України в Енергетичному Співтоваристві» (20-25 хв.). Змодельювати ситуацію головування України в Енергетичному Співтоваристві. Розподілити ролі між учасниками: Україною, ЄС, іншими державами-членами Енергетичного Співтовариства та третіми країнами. Обговорення проблемного питання на засіданні: позбавлення права голосу України в рамках Організації: причини та можливі шляхи його повернення. Застосування цієї вправи дозволить чіткіше зрозуміти студентам проблемні моменти членства та перспективи участі України в Енергетичному Співтоваристві.

5. Вправа із застосуванням методу «Корабельної ради» (25-30 хв.). Проблемне питання «Повномасштабне вторгнення росії в Україну: прийняття оперативних рішень в сфері енергетики». Прикладом може слугувати ситуація, пов'язана із синхронізацією енергосистеми України з загальноєвропейською ENTSO-E. Передбачає проведення наради, яку скликають для вирішення проблемного питання в умовах дефіциту інформації та часу; кожен з учасників має чітко дотримуватися правил - почерговості виступів, ділової атмосфери, активного пошуку вирішення ситуації. Етапи: 1). Висунення ідей; 2). Критика ідей; 3). Захист ідей. На завершення наради, капітан команди, якого обрали заздалегідь студенти, репрезентує ті пропозиції, які допоможуть найкраще вирішити проблему.

Література

1. Експерти назвали невідкладні реформи у секторах енергетики та довкілля [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «DiXi Group». – Режим доступу: <https://dixigroup.org/eksperty-nazvaly-nevidkladni-reformy-u-sektorakh-enerhetyky-ta-dovkillia>
2. Енергетична дипломатія України: аналіз статус-кво та практичні рекомендації [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «DiXi Group». – Режим доступу: <https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2021/12/energetychna-dyplomatiya-ukrayiny.-doslidzhennya-1.pdf>
3. Енергетична стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» [Електронний ресурс] // Міністерство енергетики України. – 2017. – Режим доступу: https://mepr.gov.ua/files/images/news_2020/21012020/Енергетична%20стратегія%20України%20на%20період%20до%202035%20року.pdf
4. Енергоатом підписав контракт з Westinghouse про ядерне паливо для РАЕС-2 [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «УКРІНФОРМ» (Дата публікації: 10.06.2021). – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3262454-energoatom-pidpisav-kontrakt-z-westinghouse-pro-aderne-palivo-dla-raes2.html>;
5. Європейське Енергетичне Співтовариство// [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «Енергетичний фронт». – Режим доступу: <https://efront.in.ua/yevropejske-energetychno-spivtovarystvo-yees/>;
6. Звіт про виконання Угоди Про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2021 рік [Електронний ресурс] // Україна-Європа: Енергетика. – 2021. – С.30-45. - Режим доступу: https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/euua_report_2021_ukr-2.pdf
7. Індекс-2021: прозорість енергетичного сектору підвищується, темп - ні [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «Українська Енергетика» (Дата публікації: 9 грудня 2021 р.). - Режим доступу: <https://ua-energy.org/uk/posts/indeks-2021-prozorist-enerhetychnoho-sektoru-zrostaie>
8. Куртев В. Чи готова українська енергосистема до інтеграції з ЄС [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «Економічна Правда». – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/02/8/682180/>
9. Маркевич К. Глобальні енергетичні тренди крізь призму національних інтересів України / К. Маркевич, В. Омельченко. – Київ: Заповіт, 2016. – 118 с.
10. Навігатор Угоди. Оцінка прогресу та кількості зобов'язань [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «Європейська правда». - Режим доступу: <https://navigator.euointegration.com.ua/>
11. Нова енергетична стратегія України до 2020 р.: безпека, енергоефективність, конкуренція [Електронний ресурс] // Веб-портал «Ліга Закон». – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/NT1680>
12. Подрез-Ряполова І. Нова енергетична стратегія України до 2035 р.: шляхи та перспекиви інвестування ринку природного газу України [Електронний ресурс] / Ірина Подрез-Ряполова. – Режим доступу: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Podrez-Riapolova.pdf>
13. Про схвалення Стратегії енергетичної безпеки [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «Верховна Рада України» (Дата публікації: 04.08.2021 р.). – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/907-2021-%D1%80#Text>

14. Про Фонд [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «Фонд Енергоефективності». – Режим доступу: <https://eefund.org.ua/about-us>
15. Пульс Угоди: моніторинг реалізації плану заходів з виконання Угоди[Електронний ресурс] // Веб-сторінка «Україна-Європа». - Режим доступу:<https://pulse.kmu.gov.ua/ua/docs>.
16. Секторальна інтеграція України до ЄС: передумови, перспективи, виклики // Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. – Київ: Заповіт, 2020. – 100 с.
17. Стратегія енергетичного союзу ЄС: факти та цифри[Електронний ресурс] // Веб-сторінка «Український тиждень» (Дата публікації: 25.02.2015). – Режим доступу:<https://tyzhden.ua/News/130689>
18. Стратегія енергетичної безпеки: що загрожує енергетичній безпеці України? [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «Everlegal» (Дата публікації: 10.09.2021). – Режим доступу: <https://everlegal.ua/strategiya-energetychnoyi-bezpeky-scho-zagrozhue-energetychniy-bezpetsi-ukrayiny>
19. Україну позбавили права голосу в Energy Community – Буймістер [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «ZN, UA» (Дата публікації: 08.12.2021). – Режим доступу:<https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/ukrajinu-pozbavili-prava-holosu-v-energy-community-cherez-vidsutnist-implementatsiji-remit-bujmister.html>
20. Шейко Ю. Що дасть Україні членство в «енергетичному ЄС» на тлі війни з Росією / Юрій Шейко // Веб-сторінка «DW» (Дата публікації: 18.03.2022). - Режим доступу:<https://www.dw.com/uk/shcho-dast-ukraini-chlenstvo-v-enerhetychnomu-yes-na-tli-viiny-z-rosiiei/a-61174908>
21. Шульга Д. Майже членство у ЄС: що запропонував Порошенко і що ще може зробити Україна [Електронний ресурс] / Дмитро Шульга // Веб-сторінка «Європейська Правда» (Дата публікації: 13.09.2017). – Режим доступу: <https://www.euointegration.com.ua/articles/2017/09/13/7070861/>
22. Experts call for further reforms in the fields of energy and environment of Ukraine [Електронний ресурс] // Ukrainian Think Tanks Liaison Office in Brussels. – Режим доступу: <https://ukraine-office.eu/en/experts-call-for-further-reforms-in-the-fields-of-energy-and-environment-of-ukraine/>
23. State of the Energy Union 2021: Renewables overtake fossil fuels as the EU's main power source[Електронний ресурс] // Веб-сторінка «European Commission» (Дата публікації: 26.10.2021). – Режим доступу:https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_5554
24. Still alive: 6 років, як Україна більше не купує російський газ [Електронний ресурс] // Веб-сторінка «Економічна Правда» (Дата публікації: 29.11.2021). – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/projects/gazpravda/2021/11/29/680209/>
25. The Committee on Ukraine's Integration into the European Union heard reports on the implementation of the Association Agreement with the EU in the fields of energy, energy efficiency and the environment [Електронний ресурс] // Official webportal of Verkhovna Rada of Ukraine (Дата публікації: 06.05.2021). – Режим доступу: <https://www.rada.gov.ua/en/news/News/207895.html>

Виконання та презентація студентських проєктів.

Однією з основних компонентів курсу – є студентський проєкт. Для підготовки проєкту пропонується методика *Г.Берроуз*

(https://www.ifes.org/sites/default/files/ifes_ukraine_democracy_from_theory_to_practice_course_reader_v1_ukr.pdf). У поетапному, керованому процесі студенти визначають питання у суспільстві, яке вони визнають проблемним і, яке вони у подальшому досліджуватимуть, пов'язуючи його з темами курсу, підбираючи інструменти Європейського Союзу для їхнього розв'язання. Насамкінець, перед студентами формулюють завдання розробити план дій, спрямований на вирішення цього питання. На власному досвіді студенти будуть розвивати знання, схильності та навички, необхідні соціально активному та свідомому громадянину, що прагне до європейських цінностей та стандартів. Проєкт спрямований на формування у студентів низки знань, навичок та вмій, що є важливими для формування свідомої молоді.

Під час виконання студентського проєкту студенти критично розглядатимуть проблему, яка стосуватиметься проблематики реалізації енергетики ЄС та нових трендів для України. Важливим тут є збір актуальної, різносторонньої та достовірної інформації. Проведення опитувань. Слід детально дослідити проблему з метою виявлення її причин, дізнатися про інші проблеми, пов'язані з нею, розглянути різні погляди на неї у суспільстві та розробити план заходів щодо вирішення цієї проблеми. Процес розробки проєкту складатиметься з багатьох кроків.

Студентський проєкт складається з декількох компонентів, обов'язкових для виконання. Проєкт передбачає роботу в команді (4-6 студентів), які, на основі спільного інтересу, повинні визначитись із досліджуваною темою проєкту. Виконання проєкту повинно здійснюватися поетапно протягом семестру та чітко регламентується викладачами курсу.

Робота над проєктом відбуватиметься за таким планом:

1. Визначення суспільно важливої теми дослідження;
2. Розробка плану дослідження;
3. Реалізація плану дослідження;
4. Досвід, отриманий під час дослідження;
5. Дослідження проблеми крізь призму тематики курсу;
6. Розробка проєктної пропозиції та плану дій;
7. Реалізація плану дій;
8. Підготовка колективної презентації та відеоролика;
9. Презентація проєкту та відповіді на запитання, участь у дискусії;
10. Індивідуальні рефлексії щодо досвіду, отриманого під час роботи над проєктом.

Рекомендованими напрямками дослідження проєктів можуть бути:

- 1) Ринок електромобілів в ЄС та в Україні: порівняльний аналіз.
- 2) «Smart Grid» технології в електроенергетиці.
- 3) Стратегія ЄС із сонячної енергетики та її значення для України.
- 4) REpowerEU: план припинення залежності ЄС від російського викопного палива.
- 5) «Новий європейський баугауз»: значення та роль у повоєнній відбудові України.
- 6) Воднева стратегія ЄС: перспективидля України.
- 7) Моніторинг Угоди про асоціацію з ЄС в частині енергетики: досягнення, проблеми та перспективи.
- 8) Синхронізація українських електромереж із загальноєвропейською ENTSO-E: загрози, виклики та перспективи.
- 9) Фонд відновлення та стійкості (RRF) як інструмент фінансування енергетичних проєктів та реформ.
- 10) INOGATE - міжнародна програма співпраці у сфері енергетики.
- 11) Програма EU4Energy: цілі, мета та фази реалізації.
- 12) Зелена енергетика Європейського Союзу: ризики та можливості для України.
- 13) European Green Deal та ініціатива Fitfor55: енергетичний аспект.
- 14) Енергетична дипломатія ЄС.

- 15) Енергетична бідність в ЄС та в Україні: порівняльний аналіз.
 16) Енергетична криза в Європі 2022 -2023 рр.: зміст, перебіг та наслідки.
 17) Повоєнна відбудова України за підтримки ЄС : енергетичний сектор.
 18) Енергоефективність та розвиток відновлюваної енергетики в ЄС: показові практики для України.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ СТУДЕНТСЬКОГО ПРОЄКТУ

(Г.Берроуз

(https://www.ifes.org/sites/default/files/ifes_ukraine_democracy_from_theory_to_practice_course_reader_v1_ukr.pdf.)

ВИМОГИ ДО ПРОЄКТУ роботу студентів необхідно оцінювати відповідно до індикаторів, наведених для кожної категорії	ВІДМІННО (16-20 балів) студенти продемонстрували глибоке розуміння на високому для студентів ЗВО рівні	ДОБРЕ (11-15 балів) студенти продемонстрували глибоке розуміння на середньому/вище середнього рівня для студентів ЗВО рівні	ЗАДОВІЛЬНО (6-10 балів) студенти продемонстрували глибоке розуміння, що відповідає мінімальним очікуванням для студентів ЗВО рівні	НЕЗАДОВІЛЬНО (1-5 балів) студенти не продемонстрували володіння матеріалом на рівні, який вимагається від студентів ЗВО
ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ІНДИКАТОРИ: Проблема чітко описана й наведено докази того, що відповідна проблема є серйозною й масштабною. Студенти демонструють розуміння історії проблеми. Студенти демонструють розуміння сучасної практики чи політики, пов'язаної з проблемою. Обговорення проблеми чітко пов'язане з темами курсу. Студенти демонструють розуміння різних поглядів зацікавлених сторін на проблему й обговорюють те, на кого впливає проблема.	Виконано всі індикатори з чітким та глибоким розумінням матеріалу	Усі індикатори виконано, але відповіді були слабкими за одним чи двома індикаторами	Більшість індикаторів виконано, але відповіді були слабкими за одним чи двома індикаторами.	Індикатори виконано на низькому рівні (або не виконано взагалі), розуміння не продемонстровано.
ДОСЛІДЖЕННЯ Наведені потужні докази існування проблеми. Докази взяті із надійних джерел. Досліджено кілька різних поглядів на проблему.	Виконано всі індикатори з чітким та глибоким розумінням матеріалу	Усі індикатори виконано, але відповіді були слабкими за одним чи двома індикаторами	Більшість індикаторів виконано, але відповіді були слабкими за одним чи двома індикаторами.	Індикатори виконано на низькому рівні (або не виконано взагалі), розуміння матеріалу не продемонстровано.
ПРОПОЗИЦІЯ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ Пропозиція становить собою чітке та логічне бачення способу вирішення проблеми. Пропозиція чітко пов'язана з дослідженнями студентів. Студенти розглянули багато чинників і врахували різні погляди на проблему під час складання пропозиції. Пропозиція є реалістичною з огляду на дослідження студентів, сутність проблеми й наявні ресурси. Студенти описали фактори, які сприяли успішному досягненню цілей пропозиції. Студенти описали наявні обмеження стосовно досягнення цілей пропозиції. Студенти висловили ідеї щодо дій, які мають бути втілені в життя для того, щоб	Виконано всі індикатори з чітким та глибоким розумінням матеріалу	Усі індикатори виконано, але відповіді були слабкими за одним чи двома індикаторами	Більшість індикаторів виконано, але відповіді були слабкими за одним чи двома індикаторами.	Індикатори виконано на низькому рівні (або не виконано взагалі), розуміння матеріалу не продемонстровано.

повністю реалізувати пропозицію.				
<p>ПЛАН ДІЙ</p> <p>Студенти навели приклади просвітницьких заходів, які вони реалізували для підвищення обізнаності про проблему.</p> <p>Студенти пояснили заходи з адвокації, які вони реалізували, щоб забезпечити вирішення проблеми.</p> <p>Заходи були спрямовані на коректно визначену цільову аудиторію.</p> <p>Адвокаційні дії обґрунтовано були пов'язані з органами влади або особами, які можуть впливати на зміни в потрібному напрямі.</p> <p>Дії були переконливі, а дані або факти використовувались ефективно.</p>	Виконано всі індикатори з чітким та глибоким розумінням матеріалу	Усі індикатори виконано, але відповіді були слабкими за одним чи двома індикаторами	Більшість індикаторів виконано, але відповіді були слабкими за одним чи двома індикаторами.	Індикатори виконано на низькому рівні (або не виконано взагалі), розуміння матеріалу не продемонстровано.

ТИПОВІ ТЕСТИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Одним із перших ідей про те, що саме об'єднання європейських держав здатне запобігти національним суперечкам і призвести до ери добробуту, процвітання та великих звершень, озвучив у 1946 році:

- A. Шарль де Голль;
- B. Вінстон Черчилль;
- C. Невілл Чемберлен;
- D. Жорж Помпиду.

Яка подія започаткувала процес західноєвропейської інтеграції та сьогодні відзначається як День Європи?

- A. оприлюднення Декларації Шумана;
- B. укладання Договору про злиття;
- C. підписання Римських договорів;
- D. ухвалення Лісабонської угоди.

18 квітня 1951 року з метою швидкого й зрівноваженого економічного розвитку, зростання зайнятості та покращення рівня життя громадян країн-учасниць був підписаний:

- A. Маастрихтський договір;
- B. Лісабонський договір;
- C. Паризький договір про заснування ЄСВС;
- D. Договір про об'єднання Європи.

Яка країна із запропонованого переліку не є засновницею ЄС:

- A. Бельгія;
- B. Франція;
- C. Нідерланди;
- D. Великобританія.

Посаду Президента Європейської Комісії станом на 2022 рік обіймає:

- A. Урсула фон дер Ляєн;
- B. Роберта Меццола;
- C. Шарль Мішель;
- D. Жан-Клод Юнкер.

Міжнародний договір, який у 1965 р. об'єднав керівні органи трьох європейських співтовариств у єдину інституційну структуру, це:

- A. Лісабонська угода;
- B. Договір про злиття;
- C. Маастрихтський договір;
- D. Паризький договір.

Лісабонський договір був підписаний у котрому році?

- A. 2007 р.
- B. 2020 р.
- C. 1991 р.
- D. 1965 р.

Орган ЄС, який складається з міністрів всіх держав-членів ЄС, що приймає рішення

та ухвалює законодавчі акти ЄС, це:

- A. Рада Європейського Союзу;
- B. Європейський парламент;
- C. Європейська комісія;
- D. Рада Європи.

Основними цілями енергетичної політики ЄС є:

- A. безпека поставок;
- B. конкурентоспроможність;
- C. сталість;
- D. енергозалежність.

Виокремлюють декілька етапів формування енергетичної політики ЄС, а саме:

- A.6
- B.8
- C.4
- D.2

В якому із договорів закладені початкові принципи спільної європейської енергетичної політики 1951 р.?

- A. Договорі про заснування Європейського співтовариства вугілля і сталі;
- B. Договорі про заснування Північноатлантичного Альянсу;
- C. Версальському договору;
- D. Пакті Рібентропа-Молотова.

Європейське об'єднання вугілля та сталі (ЄОВС) переслідувало дві цілі:

- A. концентрувати владу і контролювати сектор вугілля та сталі в Європі;
- B. посилити існуючі суперечності між Німеччиною та Францією;
- C. унеможливити війну між провідними державами Європи;
- D. консолідувати ресурси, у тому числі енергетичні, для відбудови європейських економік після руйнівної Другої світової війни.

Європейське об'єднання вугілля та сталі (ЄОВС) було організовано як спільний ринок двох стратегічних продуктів, необхідних для індустріального розвитку, а саме:

- A. блакитного палива;
- B. електроенергії;
- C. вугілля;
- D. сталі.

Які події дали поштовх до утворення Міжнародної енергетичної агенції (МЕА) у 1974 році?

- A. Арабо-ізраїльська війна;
- B. нафтове ембарго країн ОПЕК проти США, Італії, Нідерландів, ФРН;
- C. утворення НАТО;
- D. розпад СРСР.

У котрому році Європейська Комісія репрезентувала «Білу книгу» з енергетики?

- A. 1985 р.
- B. 1995 р.
- C. 2005 р.

D.2022 р.

Перший енергопакет ЄС – це комплекс принципів і правових норм, що регламентують відносини в:

- A. демографічній сфері;
- B. соціальній сфері;
- C. військовій сфері;
- D. енергетичній сфері.

Окрема стаття про енергетичну політику фіксувалась у :

- A. Ніщцькому договору;
- B. Брюссельському пакті;
- C. Договорі про Конституцію для ЄС;
- D. Договорі про злиття.

У котрому році глави держав й урядів країн Євросоюзу закликали до формування спільної енергетичної політики й інтегрованого підходу в сфері енергетики (Integrated approach to energy)?

- A.2005 р.
- B.1951 р.
- C.1957 р.
- D.1967 р.

Сучасний етап формування енергетичної політики ЄС ознаменований укладенням:

- A. Ніщцького договору;
- B. Брюссельського пакту;
- C. Лісабонського договору;
- D. Договорі про злиття.

У межах якого енергетичного пакету було засновано Європейську мережу операторів системи електропередачі (ENTSO-E) та Європейську мережу операторів газотранспортних систем (ENTSO-G)?

- A. Першого енергетичного пакету;
- B. Другого енергетичного пакету;
- C. Третього енергетичного пакету;
- D. Четвертого енергетичного пакету.

Енергетичне законодавство ЄС фіксує такі принципи енергетичної політики:

- A. принцип недискримінації (недискримінація умов у договорі про енергопостачання, забезпечення «доступу третьої сторони»);
- B. принцип транспарентності (забезпечення «прозорості» ситуації на внутрішньому енергетичному ринку, можливості одержання інформації споживачами про рівень цін на енергоносії, а також спостереження Союзом за постачаннями і транзитом енергоресурсів);
- C. принцип неспричинення шкоди навколишньому середовищу (проведення заходів щодо охорони навколишнього середовища при здійсненні діяльності з енергопостачання);
- D. принцип обліку соціального фактору в енергетичній політиці (приділення уваги залежності рівня безробіття в енергетику від кон'юнктури ринку, забезпеченню безпеки працівників в енергетичній сфері).

У котрому році представлено Зелену книгу «Європейська стратегія заради сталої, конкурентної та безпечної енергії»?

- A. 2020 р.
- B. 2030 р.
- C. 2050 р.
- D. 2006 р.

2015 рік став знаковим для відновлювальної енергетики, адже було укладено угоду щодо зміни клімату, а її імплементація потребувала нових стандартів у сфері енергетики, зокрема її екологізації. Про яку угоду йде мова?

- A. Паризьку;
- B. Лісабонську;
- C. Ніщцьку;
- D. Версальську.

Фінансовими інструментами енергетичної політики ЄС є:

- A. Інструменти об'єднання Європи (CEF);
- B. Фонди ЄС, ЄІБ, ЄІФ;
- C. Горизонт Європа;
- D. NER 300 Інноваційний фонд;
- E. Європейський соціальний фонд;
- F. Європейський фонд адаптації до глобалізації.

Енергетична дипломатія – це:

- A. комплекс зовнішньополітичних і економічних дій у сфері видобутку, транзиту, збуту та споживання енергії, які спрямовані на захист національних (державних) комерційних інтересів;
- B. вид публічної дипломатії та інструмент «м'якої сили», який можна визначити як «обмін ідеями, інформацією, творами мистецтва та іншими компонентами культури між державами й народами з метою зміцнення взаєморозуміння»;
- C. організаційний воєнно-політичний інструмент реалізації зовнішньополітичного курсу держави, сукупність прийомів і методів досягнення воєнно-політичних цілей, механізм відносин між суверенними державами на рівні їхніх збройних сил, оснований на взаємному обміні аташе з питань оборони, військовими, військово-морськими і військово-повітряними аташе;
- D. форма американської зовнішньої політики, спрямована на мінімізацію використання військової сили та досягнення своїх цілей у Латинській Америці та Східній Азії шляхом використання своєї економічної потужності, гарантуючи позики, надані іноземним державам.

Скільки Енергопакетів прийняв ЄС?

- A. 8;
- B. 5;
- C. 4;
- D. 2.

Оберіть цілі Енергетичної стратегії ЄС до 2030 р.

- A. підвищення енергоефективності щонайменше на 10 %;
- B. скорочення викидів парникових газів у порівнянні з 1990 р. щонайменше на 40 %;

- C. збільшення частини відновлювальної енергетики у структурі споживання до 27 %;
- D. збільшення енергетичної ефективності на 27 % щонайменше (можливий перегляд цілі у 2020 році і збільшення цільового показника до 30 %);
- E. завершення створення спільного енергоринку, встановивши 15 % цільовий орієнтир для інтерконектингу між країнами ЄС до 2030 року;
- F. просування важливих інфраструктурних проєктів.

Цілями Дорожньої карти ЄС у сфері енергетики до 2050 р. є:

- A. досягнути кліматичної нейтральності на європейському континенті;
- B. посилити енергозалежність з боку росії;
- C. побудувати «Північний потік-3»;
- D. створити енергетичний хаб з країнами Африка.

REPowerEU – це:

- A. пропозиція/план Європейської Комісії посилити залежність від російського викопного палива до 2030 року у відповідь на російське вторгнення в Україну в 2022 р.
- B. пропозиція/план Європейської Комісії припинити залежність від іранського викопного палива до 2030 року у відповідь на російське вторгнення в Україну в 2022 р.
- C. пропозиція/план Європейської Комісії припинити залежність від російського викопного палива до 2030 року у відповідь на російське вторгнення в Україну в 2022 р.
- B. пропозиція/план росії припинити залежність від російського викопного палива Норвегії до 2030 року у відповідь на російське вторгнення в Україну в 2022 р.

Європейська Зелена Угода – це:

- A. пропозиція / план Китаю припинити залежність від російського викопного палива до 2030 року у відповідь на російське вторгнення в Україну в 2022 році;
- B. дорожня карта заходів, які покликані перетворити Європейський Союз на ефективну, стійку та конкурентоспроможну економіку;
- C. магістральний напрям реформ Європейського Союзу в економіці, енергетиці, транспорті, сільському господарстві, індустріальному виробництві та інших сферах;
- D. набір політичних ініціатив, висунутих Європейською Комісією з загальною метою зробити Європейський континент кліматично нейтральним до 2050 року.

Fit for 55 – це?

- A. пакет законодавчих ініціатив, що має забезпечити скорочення викидів парникових газів у ЄС на 55% до 2030 року;
- B. статус, що дозволяє громадянам України вільно перетинати міждержавні кордони країн Європейського Союзу без попереднього звернення до посольства для отримання дозволу, починаючи з 11 червня 2017 року;
- C. механізм прикордонного контролю викидів вуглецю;
- D. технологія використання штучного інтелекту у дипломатії.

Smart Grid – це?

- A. набір технологій, що перетворюють енергетичну інфраструктуру старого типу на сучасну цифрову систему. Тільки на основі розумних мереж можливий розвиток сучасної енергетики;

- В. це модернізовані мережі з використанням останніх ІТ-рішень. У мережі інтегровані комунікаційні технології, а також технології для збору інформації про виробництво, передачу та споживання електроенергії, ефективного контролю і управління мережею;
- С. основа Smart City - розумного і безпечного міста, про життя в якому мріє кожна сучасна людина;
- Д. це так званий «ChatGPT».

Що таке анбандлінг?

- А. це система внутрішньої корпоративної реорганізації, що призначена для розділення видів бізнесу: видобутку, постачання, транспортування;
- В. це відокремлення діяльності з транспортування природного газу (діяльності оператора ГТС) від видобутку і постачання природного газу та електричної енергії;
- С. вид зеленої енергетики;
- Д. сучасні технології в енергосистемі.

Європейське енергетичне співтовариство створено у котрому році?

- А.2005;
- В.2020;
- С.2022;
- Д.2010.

У котрому році розпочав діяльність Фонд енергетичної підтримки для відновлення в Україні зруйнованої війною енергетичної інфраструктури?

- А.2014;
- В.2022;
- С.2009;
- Д.2006.

ДОПОМІЖНА ЛІТЕРАТУРА

1. Alberini A., Khymych O., Ščasný M. Responsiveness to energy price changes when salience is high: Residential natural gas demand in Ukraine. *Energy Policy*. 2020. 144. 111534.
2. Apak S., Atay E., Tuncer G. New Innovative Activities in Renewable Energy Technologies and Environmental Policy: Evidence from an Eu Candidate Country. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 2012. 58. P. 493–502. doi:10.1016/j.sbspro.2012.09.1026
3. Belyi A. Kim Talus, EU Energy Law and Policy: A Critical Account. *The Journal of World Energy Law & Business*. 2013. 7(1). P. 64–66. doi:10.1093/jwelb/jwt029
4. Boeters S., Koornneef, J. Supply of renewable energy sources and the cost of EU climate policy. *Energy Economics*. 2011. 33(5). 1024–1034. doi:10.1016/j.eneco.2011.04.005
5. Boute A. Energy Efficiency as a New Paradigm of the European External Energy Policy: The Case of the EU–Russian Energy Dialogue. *Europe-Asia Studies*. 2013. 65(6). P. 1021–1054. doi:10.1080/09668136.2013.797659
6. Calvin K. et al. EU 20-20-20 energy policy as a model for global climate mitigation. *Climate Policy*. 2014. 14(5). P. 581–598. doi:10.1080/14693062.2013.879794
7. Calliess C., Hey C. Multilevel Energy Policy in the EU: Paving the Way for Renewables? *Journal for European Environmental & Planning Law*. 2013. 10(2). P. 87–131. doi:10.1163/18760104-01002002

8. Chernyak O., Kharlamova G., Stavvytskyy A. Energy Perspective 2030 for Ukraine in the Context of the EU Integration. In: *Emerging issues in the Global Economy*. Springer, Cham, 2018. P.113-129.
9. Demiryol T. The Eastern Partnership and the EU-Turkey Energy Relations. *Baltic Journal of European Studies*. 2014. 4(2). P. 50–68. doi:10.2478/bjes-2014-0015
10. Goldthau A., Sitter N. Soft power with a hard edge: EU policy tools and energy security. *Review of International Political Economy*. 2015. 22(5). P. 941–965. doi:10.1080/09692290.2015.1008547
11. Goncharuk A. G., Io Storto C. Challenges and policy implications of gas reform in Italy and Ukraine: Evidence from a benchmarking analysis. *Energy Policy*. 2017. 101. P. 456-466.
12. Jacobsson S. et al. EU renewable energy support policy: Faith or facts? 2009. *Energy Policy*. 37(6). 2143–2146. doi:10.1016/j.enpol.2009.02.043
13. Jansen J. C., Uyterlinde M. A. A fragmented market on the way to harmonisation? EU policy-making on renewable energy promotion. *Energy for Sustainable Development*. 2004. 8(1). P. 93–107. doi:10.1016/s0973-0826(08)60394-4
14. Karova R. Rationale Behind the Establishment of the Energy Community. *EUI LAW Working Papers*. 2010. №14.
15. Kazantsev A. Policy networks in European–Russian gas relations: Function and dysfunction from a perspective of EU energy security. *Communist and Post-Communist Studies*. 2012. 45(3-4). P. 305–313. doi:10.1016/j.postcomstud.2012.07.006
16. Kharlamova G., Nate S., Chernyak O. Renewable energy and security for Ukraine: challenge or smart way? *Journal of International Studies*. 2016. 9(1).
17. Knauf M. Waste hierarchy revisited — an evaluation of waste wood recycling in the context of EU energy policy and the European market. *Forest Policy and Economics*. 2015. 54. P. 58–60. doi:10.1016/j.forpol.2014.12.003
18. Kolk A. The role of consumers in EU energy policy. *Carbon Management*. 2012. 3(2). P. 175–183. doi:10.4155/cmt.12.10
19. Maroušek J. et al. Assessing the implications of EU subsidy policy on renewable energy in Czech Republic. *Clean Technologies and Environmental Policy*. 2014. 17(2). P. 549–554. doi:10.1007/s10098-014-0800-1
20. Marr S. Climate and Energy Policy in the eu and Germany at a cross roads. *Journal for European Environmental & Planning Law*. 2014. 11(2). P. 95–115. doi:10.1163/18760104-01102003
21. Meyer N. I. Learning from wind energy policy in the EU: lessons from Denmark, Sweden and Spain. *European Environment* 2007. 17(5). P. 347–362. doi:10.1002/eet.463
22. Nilsson M. Red light for Green Paper: The EU policy on energy efficiency. *Energy Policy*. 2007. 35(1). P. 540–547. doi:10.1016/j.enpol.2005.12.023
23. Proedrou F. EU energy security beyond Ukraine: Towards holistic diversification. *European Foreign Affairs Review*. 2016. 21(1).
24. Raslan R., Davies M. Legislating building energy performance: putting EU policy into practice. *Building Research & Information*. 2012. 40(3). P. 305–316. doi:10.1080/09613218.2012.681440
25. Ruester S., Schwenen S., Finger M., Glachant J.-M. A post-2020 EU energy technology policy: Revisiting the strategic energy technology plan. *Energy Policy*. 2014. 66. P. 209–217. doi:10.1016/j.enpol.2013.11.044
26. Sauvageot E. P. Between Russia as producer and Ukraine as a transit country: EU dilemma of interdependence and energy security. *Energy Policy*. 2020. 145. 111699.

27. Skjærseth J. B. Linking EU climate and energy policies: policy-making, implementation and reform. *International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics*. 2014. 16(4). P. 509–523. doi:10.1007/s10784-014-9262-5
28. Streimikiene D., Šivickas G. The EU sustainable energy policy indicators framework. *Environment International*. 2008. 34(8). 1227–1240. doi:10.1016/j.envint.2008.04.008
29. Shulga I. et al. Legal Regulation of Energy Safety in Ukraine and the European Union: Problems and Perspective. *European Journal of Sustainable Development*. 2019. 8(3). 439-439.
30. Yang M., Cela B., Yang F. Innovative energy policy to transform energy systems in Ukraine. *Mitigation and Adaptation Strategies for Global Change*. 2019. 1-23.
31. Війни-XXI: полігібресія Росії. На основі досліджень Центру глобалістики «Стратегія XXI». Київ. – 2017. – 244 с.
32. Енергетична безпека України: методологія системного аналізу та стратегічного планування : аналіт. доп. / [Суходоля О. М., Харазішвілі Ю. М., Бобро Д. Г., Сменковський А. Ю., Рябцев Г. Л., Завгородня С. П.] ; за заг. ред. О. М. Суходолі. – Київ : НІСД, 2020. – 178 с.
33. Енергетична безпека України: методологія системного аналізу та стратегічного планування : аналіт. доп. / [Суходоля О. М., Харазішвілі Ю. М., Бобро Д. Г., Сменковський А. Ю., Рябцев Г. Л., Завгородня С. П.] ; за заг. ред. О. М. Суходолі. – Київ : НІСД, 2020. – 178 с.
34. Енергетична стратегія України до 2030 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <http://www.aes-ukraine.com/documents/5390.html> – 48к.
35. Єременко І. Кліматична політика України: енергетична складова / І.Єременко, М.Винярска, Ю.Мельник. - Представництво Фонду ім. Г. Бюлля в Україні, 2019. – 42 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: https://ua.boell.org/sites/default/files/hbs_klimatichna_politika_ukrayini_energetichna_skladova.pdf
36. Маркевич К., Омельченко В. Глобальні енергетичні тренди крізь призму національних інтересів України. / Аналітична доповідь. – Київ: Заповіт, 2016. – 118с.
37. Москалюк С. В. Напрями удосконалення механізмів реалізації державної енергетичної політики України. *Public Administration and Local Government*. 2020. Is. 1(44). P. 59-65.
38. Москалюк, С. В. Особливості реалізації державної енергетичної політики України. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2019. 2(41). С. 54-60.
39. Основні тренди розвитку світової енергетики до 2035 року. *Українська енергетика*. 2012. URL: <http://ua-energy.org/post/27975>
40. Оцінка досягнення цілей Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/review_of_achievement_of_euua_aa_objectives_ukr_0.pdf
41. Про схвалення Стратегії енергетичної безпеки. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.08.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/907-2021-%D1%80#Text>.
42. Секторальна інтеграція України до ЄС: передумови, перспективи, виклики. – К.: Вид-во «Заповіт», 2020. - 100 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021_sektor_eu_ukr.pdf
43. Сушко О. Угода про асоціацію Україна-ЄС: дороговказ реформ / О.Сушко [Електронний ресурс]. - Режим доступу до джерела: https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=6ed4cae3-76be-1b45-8ca0-596acd131646&groupId=252038